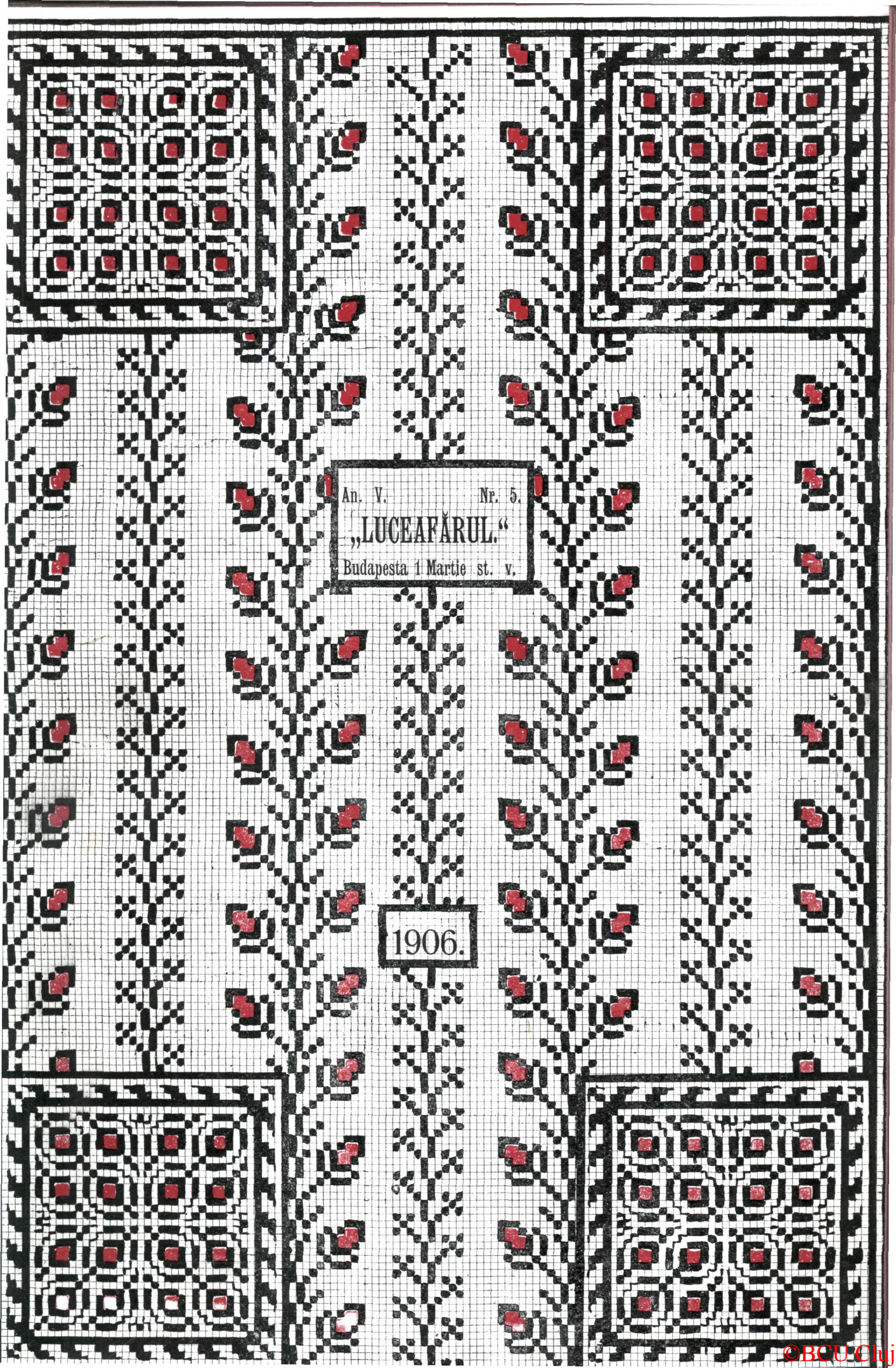

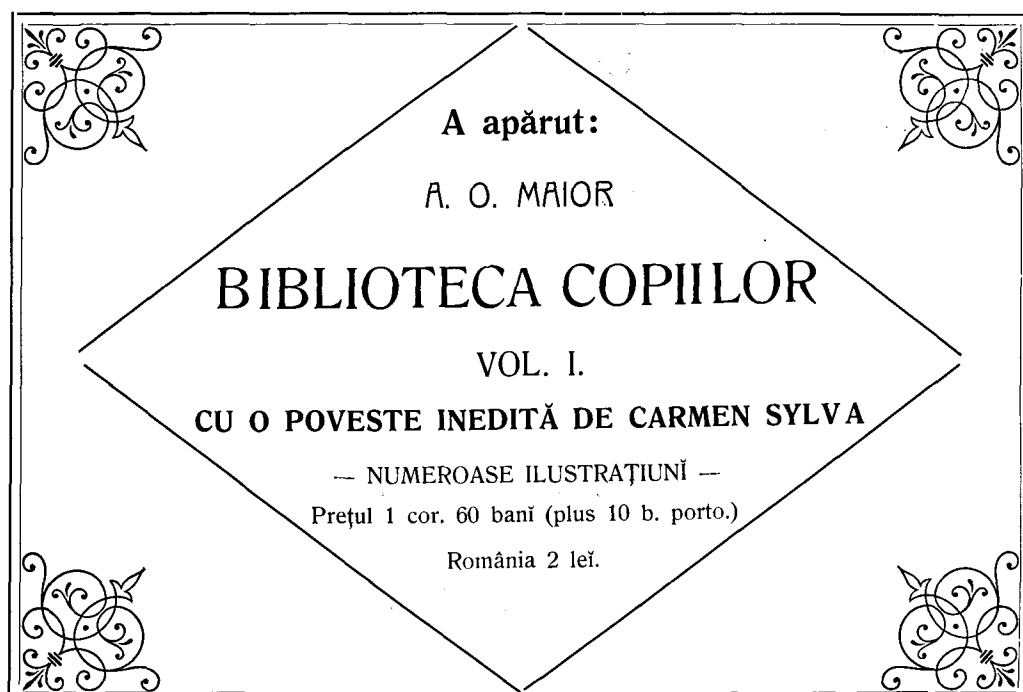
An. V.

Nr. 5.

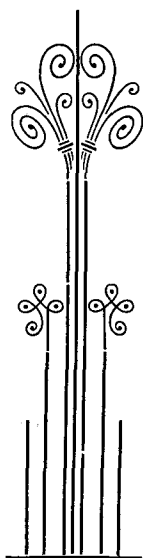
„LUCEAFĂRUL.“

Budapesta 1 Martie st. v.

1906.

In aceeași editură au mai apărut:

	cor.	lei
Octavian Goga: <i>Poezii</i>	2.—	2.50
Pe hirtie olandeză	3.—	3.50
I. Agârbiceanu: <i>Dela Țară</i>	1.50	2.—
I. Ciocîrlan: <i>Traiul nostru</i>	1.50	2.—
Alex. Ciura: <i>Icoane</i>	1.20	1.60
M. Gorkii: <i>Nuvele</i>	1.—	1.20
Z. Bârsan: <i>Ramuri</i>	2.—	2.50
Coșbuc Gy. <i>Költemények</i> , ford. Révai K.	1.50	2.—

Sub tipar:

Ioan Slavici: *Mara* (Roman).
Octavian Goga: *Tragedia Omului* (traducere).
George Murnu: *Omer Iliada*, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

DOUĂ SCRISORI.

Se hotări să-î scrie. Da, așa-î mai bine. În vorbele scrise nu-î tremurul glasului înecat de bătăile inimei, nu-î gura fără dinți, nu-î fața sbîrcită, cu ochii speriați ca de vedenia unei fantome, — nimic din priveliștea tristă a ruinii omenești, nimic din înjosirea și întunecarea acestor bătrîneți mizerabile nu va tulbura duiosă amintire a unor vremi așa de depărtate, așa de dulci și de asemenea basmelor, că par'că n'au fost nici odată trăite aievea. — Ea va închide ochii, și în cadrul vremilor acelora, îl va vedea iarăși tînăr. Își va înclina capul pe umăr și, cu brațele 'n poală, fiind scrisoarea desfăcută între degetele ei slabe, va simți acolo sufletul lui de acum treizeci de ani și, ea însași întinerită, se va adînci, ca într'o rugăciune, în farmecul iubirii lor de-atunci.

Era 'n amurgul unei zile calde de pe la începutul lui Maiu. Fereastra deschisă da 'n grădină, de unde veniau mirezme de flori, dulci adieri de vînt și acea reveneală plăcută a pămîntului proaspăt, în care dospește și se leagă un nou rînd de vieți.

Bătrînul se primbla, cu minile la spate. Din cînd în cînd se opria la fereastră, și, în îngînarea tainică a înserării, mîngăia cu privirea florile, copacii, tinereța aceea îmbătătoare a firii, sorbia cu sete aerul sănătos de-afară, și ofta. Fusese toată iarna bolnav. Nimeni nu venise să-l vadă. Nimeni din vechii lui prieteni, nimeni din acei cari au petrecut cu el, și-au dispus, ca de lucrul lor, de casa, de inima și de

punga lui, cu drag deschise tuturor, nimeni acum nu-și mai aducea aminte de el. Cum s'a făcut gol în jurul lui! Și cum s'au dus toate, par'că n'au mai fost de cînd lumea. . .

Simți ca un fior de frig. Închise fereastra, aprinse lampa, îi potrivi bine lumina, stătu puțin cu ochii pironiți în gol, căutînd să-și aduc'ă-minte începutul pe care și-l pregătise, îl rosti în gînd vorbă cu vorbă, dar cînd se așeză la masă și vru să-l scrie, nu-l mai găsi bun, par'că pierise deodată tot înțelesul, tot sufletul, pe care-l pusese el în vorbele acelea. Avea prea multe lucruri de spus. Și-ar fi vrut să le spue cu liniște și cu rînduială, cum așa de limpede i se deșirau în minte, cînd nu sta să le prindă în tiparul strîmt al cuvîntului. Era apoi sfieala, teama firească de a nu-și vădi prea mult scăderile bătrîneții, și frica asta purta ca un joc de umbre tremurătoare peste undele gîndurilor lui, și-l făcea să-și piardă uneori puțința de a le mai urmări. Intr'un tîrziu simți că i se deschide înainte ca o cărărie de lumină, își potrivi ochelarii și începu să scrie. — Pe la două, după miezul nopții, acoperise patru pagini cu slova lui mărunță, strînsă în rînduri dese și drepte. Răsufli din greu și citi, în șoaptă, oprindu-se din cînd în cînd și urmărind cu gîndul căderea și răsunetul vorbelor lui în sufletul ei:

„Bine-ai venit, scumpă și neuitată prietenă a tinereței mele!

Vezi ce supus am fost, și cum te-am ascultat. Nu te-am urmărit, nu ți-am scris, și nici

odată n'am căutat să aflu de ce-ai plecat, unde te-ai dus, și cum trăești. Și-acum îți scriu, ca și cum ieri ne-am fi despărțit, îți scriu cu același suflet pe care mi-l știi, căci, vezi tu, mie mi-a rămas toată iubirea aceea sfintă, mi-a rămas ca un ostrov de lumină în marele deșert al vremii — ș'acolo, din amintirile pe cari mi le-ai lăsat, eu mi-am zidit o bisericuță, și 'nchis în ea am trăit ca un pusnic, m'am gândit mereu la tine și nici n'am simțit cum au trecut acești treizeci de ani. Treizeci de ani! Câte vieți n'am trăit eu cu gândul, și câte nu vei fi trăit și tu aveau, în atîta amar de vreme! . . . Ai găsit cu totul o altă țară, cînd te-ai întors. — Pe unde erai cînd ne băteam cu Turcii? Te gîndia tu atunci la noi, la neamul tău, la cunoscuții tăi de pe-aici? Eu mă gîndiam adesea la tine. Îți făcusem și o scrisoare . . . în așteptarea morții, care 'n război are par'că ceva atrăgător în ea, și o simți pe lîngă tine în fiecă clipă. — O, dac'ai fi văzut cum se luptau țărani noștri, dacă i-ai fi văzut pe Românașii aceia, uscați și nervoși, cu ce frenezie se aruncau în brațele morții — cum i-ai fi mai iubit, și cum te-ar fi făcut să plîngi de admirație măreția acelei jertfe, și ce mîndră te-ai fi simțit să te știi sora lor, să știi că faci parte dintr'un așa neam de oameni! — Atunci am deschis eu ochii, și-am văzut cu ce minunate daruri a înzestrat Dumnezeu pe poporul nostru, și ce putere ascunsă, ce simțire aleasă, ce înălțare de suflet e în mulțimea aceea tăcută, harnică și îndurătoare a satelor noastre. De-acolo, din cîmpia aceea de groază, unde-au pierit atîția viteji, eu m'am întors c'o viață nouă, nouă și cu adevărat fericită. Ție-ți dătoresc viața asta, căci tu m'ai îndreptat spre ea și toată fericirea asta tu m'ai învățat s'o cunosc și s'o prețuesc. Tu nici nu știi cită poezie ai pus în sufletul meu cu iubirea ta. Eu cu poezia asta am trăit, și numai la lumina ei am putut vedea atîtea lucruri bune și frumoase, la cari nici odată nu mă gîndisem și de cari aș fi rămas pururea străin. Ți-aduci aminte ce mi-ai spus într'o seară la Nisa? Erai abătută, palidă, fusesesi cîteva zile bolnavă, citeșei un roman trist, mi se pare: „Humiliés et offensés“ de Dostoiewsky, și-ți era silă de toate, și-ți era necaz pe lume, pe mine, pe tine, pe mine mai ales, și mă certai așa frumos: „Ce faci tu cu viața ta? Te primbli, petreci, iubești, joci

cărți, și vremea trece, și puterile tale se risipesc fără nici un folos. — Nu, dragul meu, asta poate să o facă orice netrebnic. Eu vreau să văd *un om* în tine. Uite, nu ți-am spus nici odată, dar sînt zile cînd mă muștră cugetul, par'c'aș fi părtașă la o crimă, par'c' ai fi fost ostaș într'un război și eu te-aș fi făcut să părăsești cîmpul de bătălie, să-ți lași tovarășii în foc și să fugi cu mine, ca un mișel. . .“

Te mai gîndia tu atunci, că vorbele acelea au să-ți revie peste treizeci de ani, ca niște trimiși cari și-au îndeplinit solia? Da, și-au îndeplinit solia. Poate că n'ar trebui s'o spun eu. . . Dar e bine să știi că acele cuvinte au avut mare putere asupra mea. E bine să știi că viața în care le-ai sămănat nu s'a risipit în deșert. . . Și, Doamne, ce sentiment de liniște, de siguranță și de adevărată fericire îți dă o bătrînețe cinstită. Gîndul c'ai fost un om de treabă, că n'ai trăit numai pentru tine și c'ai făcut tot binele pe care-l puteai face, gîndul acesta îți aduce ca o nouă tinereță la sfîrșitul vieții tale, — e un fel de primăvară sufletească, pare că toate se limpezesc și se luminează înaintea ta, și în lumina asta pînă și moartea capătă o înfățișare blîndă, amicală, o aștepti, ești pregătit în orice clipă s'o primești.

Iată, scriindu-ți rîndurile acestea, simt că mi se umezesc ochii de lăcrîmi; sînt lăcrîmi de mulțumire, sînt lăcrîmi de recunoștință pentru fericirea pe care mi-ai dat-o, pentru înșenina asta nespus de dulce a bătrînețelor mele, pentru tot binele pe care mi l'ai făcut cu iubirea ta.

Și-acum simt că te-aș putea vedea fără să plîng. . .“

Trimisese scrisoarea de dimineată, și toată ziua și-o petrecu în casă, făcîndu-și fel de fel de gînduri. Spre sară eși să se primble prin curte. Mereu se ducea la porțiță și se uita cu nerăbdare în lungul străzii. Pe maidanul din față o droaie de copii gălăgioși se jucau de-a potera. Se uita cu drag la ei. Strigătele lor, amestecul acela de glasuri curate, proaspete, sonore, toată zarva aceea veselă și sănătoasă i se părea că e un cîntec al primăverii, și că pămîntul îl cîntă, și iarba, și florile, și tot ce e sbucnire de viață nouă în taina aceluia amurg. Nici n'a băgat de samă pe unde-a venit și cînd

s'a apropiat de el omul care-i întinse o scrisoare. Cum a tresărit și cum i-a tremurat mina când a luat-o ! Intr'un suflet veni în casă, aprinse lampa, își puse ochelarii, deschise plicul și citi :

„Știu, bunul și nobilul meu prieten, știu tot ce ai făcut. Și ai dreptate să fii fericit. Dar ce frumos gând ai avut ! . . . „*Un fond de sprijin pentru copiii de talent ai țăranilor !*“ Cu ce drag vei fi urmărind tu mișcarea asta nouă și sănătoasă, însuflețirea asta mintuitoare a neamului nostru, și cit de mîndru trebuie să te simți când vezi ce viață curată, harnică și cinstită și ce puteri proaspete izvorăsc mereu din păturile de jos ale poporului, și când știi că tu ești bine-făcătorul care-a ajutat puterile acestea să iasă la lumină.

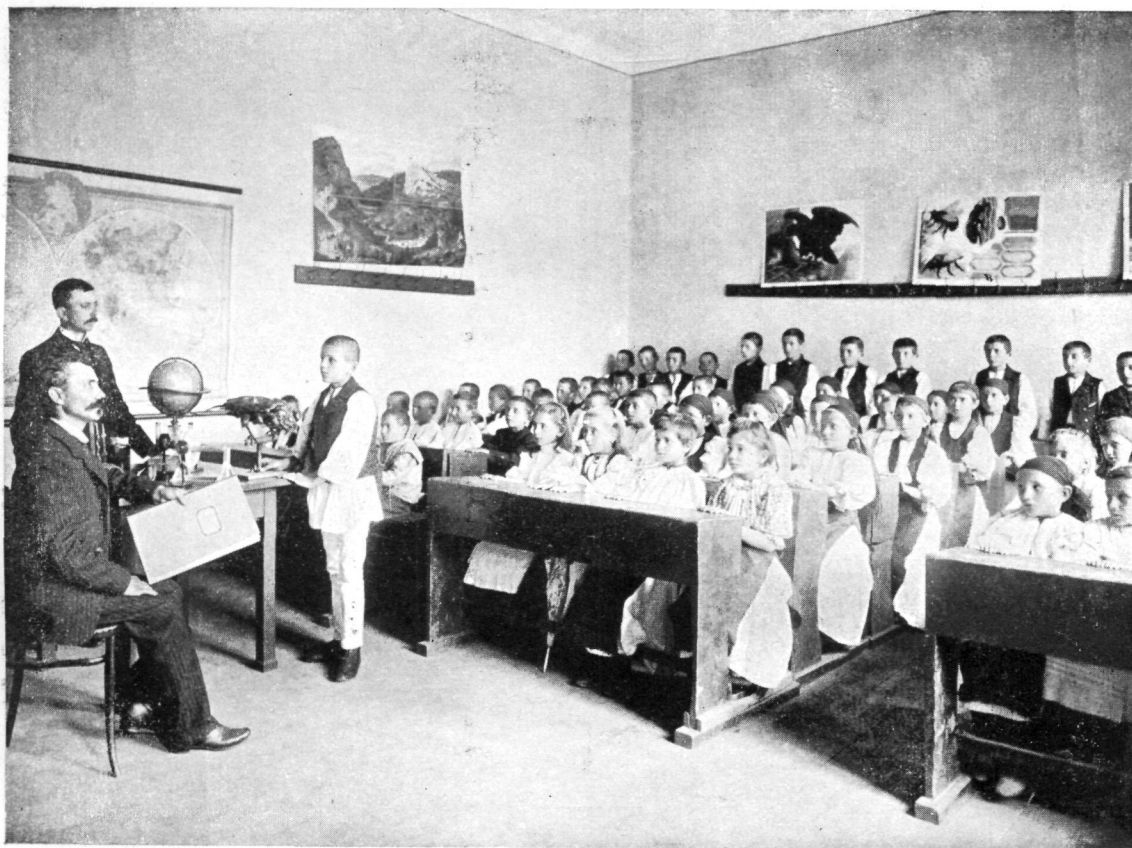
Am aflat, prin spioni mei, că stai într'odăiță cu chirie, la una din vechile tale slugi, că trăiești acolo ca un pusnic și că nu te mai vezi cu nimeni din mulții tăi prieteni de odinioară. Și știi ce mă gândiam azi, după ce ți-am citit scrisoarea ? Mă gândiam să vii, să văd dacă mai încape un pat în odăița ta, să mă fac păr-

tașa bunătații și înțelepciunii tale și să trăim împreună zilele cari ni-au mai rămas. Bine înțeles că toată averea mea aș pune-o acolo, unde ți-ai pus-o și tu, pentruca să pot împărtăși pe deplin toată seninătatea aceea pe care o văd și-o admir în sufletul tău.

Vom fi săraci și fericiți amîndoi. Ne vom aduce aminte de tinereța noastră, vom citi vechile noastre scrisori, vom plînge din cînd în cînd, căci bătrînii buni plîng de toate cele, și vom muri cu gîndul, că după noi rămîne-o faptă frumoasă, un pom sădit de noi, în ale cărui flori și roade se vor întilni și se vor recunoaște sufletele noastre.

Poate fi oare o mîngăere mai dulce decît aceasta, la sfîrșitul unei vieți ? Și unde, și în cine-aș putea eu găsi un tovarăș mai bun, decît în tine, care-ai înțeles de mult, care-ai izbîndit de mult ceea ce visez eu în ceasul acesta — cel mai sfînt și mai înălțător din cîte le-am trăit ?

Vezi, a fost pe semne scris, ca iarăși să ne întilnim și, după ce împreună am cunoscut frumuseța și farmecul tinereții, acum să ne aju-

Clasa a IV-a dela școala pop. rom. gr. or. din Săliște,

tăm unul pe altul a cunoaște și-a prețui un dar cu mult mai scump — poezia bătrâneții!...“

Iși răzică capul pe mână, și închizînd ochii se gîndi mult la înțelesul adînc al acestor două vorbe din urmă. Inconștient, le repeta în minte. Treptat, sufletul lui se umplea de lumină și de evlavie. Marea putere a credinței i se lămurii, ca în fața unei minuni neașteptate.

Cînd se ridică și privi uimit spre ușa care se deschisese încet, o văzu aievea, ca și cum tăria gîndurilor lui i-ar fi adus-o. Cu zimbetul aiurit al omului care visează, pași spre ea, o cuprinse în brațe, și plînser' amîndoi, fără să-și poată spune un cuvînt.

Alexandru Vlahuță.

SUFLETUL.

— După ADA NEGRI —

*Era puternic. — Dumnezeu din ceriuri
A revărsat pe fruntea lui lumină.
Un cîntăreț al dorurilor multe,
Poet supus visării fără nume,
Era frumos în pacea lui senină
Și viețuia neînțeles de lume.*

*Lui îi grăiașu cuvinte înfelese
Și stelele și lucrurile toate,
Cu glas vrăjit de tainic' armonie.
Cu-atîta slavă ceriul i-a fost darnic,
Dar unei inimii vecinic depărtate
O dragoste el îi cerșia zadarnic.*

*Așa s'a stins cel mare'n întuneric...
Singurătatea-i străjue mormîntul
Și pe movilă soarele-i coboară.
Peste podoaba teilor în floare
Tremurător un cîntec poartă vîntul,
Asemeni unei păsări călătoare...*

*Azi, lutul mort în groapă se desface,
La sinu-i rodnic îl primește glia
Și se 'nfrățește cu pămîntul tată.
— Răspunde-mi tu, drumeț oprit în cale,
Ce-ai ocrotit pe strune poezia,
Ce-a mai rămas din cîntecele tale?*

* * *

*Tu, numai tu, cel îmbătat de soare
Și de lumina sfînt' a dimineții,
Tu, chinuit de ne'mplinite doruri
Ce ți-au zdrobit și inima și struna,
Tu 'nsîngerat, dar neînvins al vieții,
Tu, suflete, trăi-vei totdeauna!*

*Cînd pacea dulce 'mbrățișează bolta
Și florile cu roua se sărută,
Și cînd oftatul dragostii curate
Va tremura în adîncimi de zare,
Se va 'mpleti în el nepricepută
Viața ta și sfînta ta visare.*

*Și cînd furtuni văzduhul înfioară,
Și vifore 'n păgînă răsvrătire
Aprind temutul fulgerelor caier,
Cînd ingenunche pocăita minte,
Tu gemi atunci cu îngrozita fire,
Cutremurat de-aducerile-amine.*

*Cînd limpede va legăna amurgul,
In lumii de stele-un cîntec de fecioare
Ce-și tremură sfielnic dutoșia,
Și-aprins văpaia patimii răsfrînge, —
Atunci, topit în ruga-i arzătoare,
Tu, suflete, cu jalea lui vei plînge.*

*Doar' cită vreme luncii vor fi în floare
Și-un trandafir va mai trăi în fire,
Cît buzele vor cere sărutare,
Iar florile seninii stropi de rouă,
Și cită vreme, tainică iubire,
Scînteia ta vei mai aprinde nouă;*

*Cînd crini nuntesc în razele de soare,
Și mîndrii țin alaiul strălucirii,
În vifore și în adînc de mare,
În stelele ce rîd în împrejurii,
Încopciat în taina sfînt' a firii
Vei dăinui tu, suflete, de-apururi!*

Octavian Goga.

Pintea Viteazul.

Dramă istorică în trei acte și un tablou.

De V. E. Moldovan.

Deodată cu Rákoczi al II-lea, capul răsvrătiților unguri împotriva stăpînirii austriece, a ridicat armele și un nobil român din Măgoaja, (Hollómező), cu numele Pintea. Pe la 1700, și-a părăsit căminul și, în fruntea unei cete de pușcași vestiți, a purtat luptă de guerillă, a cuprins cetăți, periclitînd mereu transporturile militare austriece. Acest Pintea a legat pe urmă pact cu Rákoczi, nu peste mult

însă, în urma unei trădări, a fost puscat la porțile cetății Baia-mare, pe care o asediase. — Un căpitan al lui, Toader Crăciun, nobil din Borșa, a continuat lupta pînă la fuga lui Rákoczi. La 1717, acest căpitan nimicește o ceată de tătari cari jefuiau prin Maramurăș.

Figura legendară a lui Pintea e cîntată de popor în mai multe balade.

PERSOANELE :

<i>Pintea</i> , nobil român	de 30 ani.	<i>Paula</i> , fiica unui magistrat din Baia-mare	de 14 ani.
<i>Aron</i>	„ 40 „	<i>Pușcașul I.</i> ,	„ 24 „
<i>Udrea</i>	„ 40 „	<i>Pușcașul II.</i> ,	„ 28 „
<i>Toader Crăciun</i>	„ 30 „	<i>Costan</i>	„ 24-25 „
<i>Ioniță</i> , tînăr fruntaș, nobil, aprodul lui Pintea	„ 24 „	<i>Niculae</i>	„ 24-25 „
<i>Ileana</i> , verișoara lui Ioniță, mîndra lui Pintea	„ 22 „	<i>Pavel</i>	„ 24-25 „
<i>Francisc Rákoczi II.</i> , principe	„ 30 „	<i>Un magistrat</i> din Baia-mare	„ 50 „
<i>Avrămuș</i> , soldatul și solia lui Rákoczi	„ 26 „	<i>Servitorul</i> lui — un român din Baia-mare	„ 50 „
<i>Ilie</i> , pustnic	„ 80 „		

Pușcașii lui Pintea. — Cetățeni și panduri din Baia-mare. Mai multe străji. Anul 1703.

—|||—

ACTUL I.

(Scena reprezintă un ochiș de pădure, la poalele munților. În perspectivă, munții. În fund și în stînga cite un stejar. Tufiș. Ieșire liberă în toate părțile. Doi pușcași lucrează la un cort sub stejarul din stînga. — Peste construcția primitivă aștern apoi învelișul înădit din țesături țărănești).

Scena I.

Doi pușcași așezînd cortul.

Pușcașul I.: Apoi zi că nu-s eă meșter...

Al II-lea: Laudă-te gură!

I-ul: Ce-î, mă? Nu-î mîndru doară?

Al II-lea: Ca un cort de corturări...

I-ul: Țsta? Ce-î, mă, ai mîncat ceapa ciorii?

Cuib de turturică, mă! Pe cînstel!

Al II-lea: Vom vedea ce-o zice turturica...

I-ul: Ileana?

Al II-lea: Și turturoiu...

I-ul: Ahaî, Pintea?...

Al II-lea: Păi...

I-ul (întorcînd vorba): Mă, — eă cred că dragostea i va pune odată capul!

Al II-lea: Cuî? Lui Pintea?

I-ul: Păi...

Al II-lea: Dar ce să mai facă? Doară-î om tînăr... Apoi nici dracul nu-î cum îl spoiesc.

I-ul: Adevărat!

Al II-lea: De doi ani de cînd se ține cu Ileana. Nu-î destul?...

I-ul: Ar fi destul dacă s'ar ținea numai cu Ileana...

Al II-lea: Cum, știi și pe alta?

I-ul: Eă nu știu, dar se vorbește...

Al II-lea: După vorbele lumii nu mă por-

nesc. Dar... spune, frățioare, ești tu poate mai cu forfoi?

I-ul (rîzînd): Bag seamă...

Al II-lea: Pe dracu! Mă mir că te mai duci la spovedanie...

I-ul: Mă spovedesc la popistași...

Al II-lea (rîzînd): Dacă te cruță dracu...

I-ul (ridicînd pînza): Prinde, mă! Așa! (Așează pînza peste cort, apoi rostogolesc din tufiș un trunchi de stejar, ca de doi metri, și-l așează, în loc de laviță, la ușa cortului. Din depărtare se aude buciul cîntînd).

Al II-lea: Du-te adă hainele!

I-ul: Mă duc! Auzi, mă, ce mîndru o mai drege Laie...

Al II-lea: Du-te numai, du-te!

I-ul (pleacă în dreapta. Mergînd cîntă după culise, acompaniat de buciul de mai nainte).

„ — Foaie verde de pe dos,

Ce te clatină brad frumos?

— Mă clatin c'am auzit,

Mări, că s'o sfătuit

Trei bărdași din Baia-mare

Ca să vie să mă taie,

Să mă puie pe trei cară,

Să mă facă la hotară

Temnița voinicilor,

Supărarea mamelor,

Temnița haiducilor,

Bucuria domnilor... „

(Cîntecul se depărtează, pe urmă se apropie din nou. În restimp se petrece scena II.)

Scena a II-a.

Pușcașul al II-lea și Ioniță.

Ioniță (întrînd din stînga): Gata?

Puşcaşul II: Cît ai bate în palme!

Ioniţă: Da, ian spune, care hăuleşte aşa păgîn?

Puşcaşul II. (rîzînd): Toderaş...

Scena a III-a.

Aceiaşi, Puşcaşul I.

Ioniţă (Cătră puşcaşul I. care intră cu mai multe Țoale): Mă Toderaş, de ce nu te-ai făcut tu popă, că Ți-o făcut mă-ta gură bună... de pricopseală...

Puşcaşul I. (rîzînd): Păi, nu știu slova, Ioniță.

(Puşcaşii aștern un covor Țărănesc pe trunchiul de stejar, iar celelalte haine le duc în cort).

Ioniță (trăgînd cu ochiul): Așa că-î meșter Toderaș?

Ileana (zîbind): Nicî n'ar crede omul cînd îl vede cu ochii sgîiți... (Toți rîd).

I-ul: Bine m'ai plătit, cumătră. (Cătră el II-lea). Să mergem că aici nu-î de noi!

Al II-lea (plecînd în dreapta): Să-l folosești cu bine, Ileană!

Ileana: Mulțumim, Toderaș! Mulțumim.

I-ul (de după culise): N'ai de ce, Ileana! Cînd s'o răsturna pe tine, strigă-mă, să-l proptesc!

O nuntă românească. (Comuna Boufari-inferior, comit. Hunedoara).

Al II-lea (rîzînd): Și se teme că l-or rade popistașii...

Ioniță: Și se vor speria de el drăguțele... Cînd ar fi mers la horă, ar fi luat-o fetele razna pe răzoare de spaimă, ca oile popii din Breaza...

I-ul: De frica mulsului...

Scena a IV-a

Aceiași și Ileana.

Ioniță: Iacă și Ileana!

Ileana (intrînd): Bună ziua! Ăsta-î cortu?

Ioniță: Place-ți?

Ileana (privindu-l cu bucurie): Place,

Scena a V-a

Ileana, Ioniță.

Ileana (șezînd pe trunchiul din ușa cortului): N'a venit încă Pîtea?

Ioniță (își pune mantaua jos și se tolănește pe ea, la picioarele Ileanii): Mai așteaptă și tu nițel!

Ileana (îngîndurată): Doamne, cît să mai aștept? Pînă-î lumea tot pe drumuri, tot pe drumuri... De mine par'că n'are habar... (își ia o ștergură și coasă).

Ioniță: Astîmpără-ți dorul, Ileană!

Ileana (cu artag): Astîmpără-ți, astîmpără-ți! Lesne-î să zici! Voi, bărbații, par'că aveți inima în călcii...

Ioniță (rîzînd): Inima voastră a muierilor e ca ridichea; — dacă nu plouă, se face cucutoasă...

Ileana (oftînd înădușit): ... Ah!

Ioniță (imitînd-o): ... Ah! off!

Ileana: Fii cuminte, măi băiete!...

Ioniță (prefăcut): Ce ți-am făcut?

Ileana: Bine, bine! În loc să mă mîngăi, mă necăjești mereu ... Cînd ești supăr, tu nu mai poți de voie bună. Cînd ești plîng, tu pleznești de ris. Vezi, vezi, Ioniță, ce rău ești!...

Ioniță (rîzînd): Păi, — ce vrei? de citeori ești tu cu toane, să fac și eu față acră, ca

Ileana: Ai făcut iară vre-o poznă!? La alt ceva nici nu-ți stă mîntea!...

Ioniță: Ascultă numai! Azi dimineață am intrat opt inși, călări, în Mirășul-mare. Cînd colo, la casa satului, ce vedem? Doi jucuțai din Bistrița, cari veniseră după dare, au adunat întreg satul și, dacă careva n'avea bani, puneau pandurii să-l lege de un prun și să-l bată cu nuele de singer pe pielea goală...

Ileana (cu milă): Sărmanii!

Ioniță: Cînd am sosit noi, bătuseră pe-o biată muier bătrînă, de-i fișnia singele din spate. Oamenii, cînd ne-au văzut, strigau

„Hora“ jucată de nuntași. (Comuna Boufari-inferior, comit. Hunedoara).

după moarea de crastaveți? Să n'am alt gînd, decît să te moșesc pe tine?!...

Ileana: Du-te, — du-te, — gură spartă!...

Ioniță: Ba io!

Ileana: Atunci rămii!

Ioniță: Ba io!

Ileana: Dacă nu, — du-te!

Ioniță (rîzînd): Ba io!

Ileana (afectat, pare c'ar plînge): Nu te mai mîncă atîta cu mine!

Ioniță: Fii și tu măi veselă.

Ileana: Eu nu-s fără gînduri, ca tine.

Ioniță: Auzi, tu Ileană! — Atîta am rîs astăzi, de-mi poate fi pe-o vară!

toți în gura mare: Vine Pinte! vine Pinte! Cum auziră pandurii de Pinte, — ie-te, copile, la fugă, peste garduri. Dar Pinte a poruncit să le dăm pace, că ei nu-s vinovați. De vină erau numai jucuțaii, pe cari i-am prins, i-am desbrăcat în pielea goală, i-am legat de prun și: trage-le băiete, cu nuiua! — Li se roșise spatele ca racii fripti. ... Oamenii rîdeau de se prăpădiau. Cînd i-am lăsat, s'au îmbrăcat repede și s'au urcat în căruță, bucuroși că au scăpat numai cu bătaia. Nu știu ce hodorogiau pe nemțește, dar unul, care s'a pus să miie caii, cum era minios pară, a dat ca un prost cu biciul peste urechile cailor. Caii s'au speriat, au

sărit odată în stînga și huzdup! — căruța s'a prăvălit în mocirlă... (Ride cu hohot.)

Ileana: Ha-ha-ha! Par' că văd ce ris o fi fost pe oameni...

Ioniță: Hăi, hăi! — D'apoi cînd jucății s'a luat la fugă după cai, cu căciula în mînă, plin de noroi. Ba, s'a luat copiii satului după ei, cu pietri... și s'a răscolat și cîinii de după garduri...

Ileana: Mi-ar fi plăcut să te văd. Tu n'ai da o pozna ca asta pe doi boi... (ride.)

Ioniță (rizind): Zic eu cătră Pintea: Căpitane, lasă-mă să prind iepuri cu ei! — Da el el n'avea poftă de ris. — Și a zis Pintea cătră primarul satului: Cîta dare mai aveți neplătită? — 200 de taleri! răspunse primarul. Pintea a scos 200 de taleri și a zis: Poftim banii și plătește darea oamenilor! Să fi văzut bucurie pe sătenii... (un biciu pocnește odată din pădure).

Ileana (tresare — cu bucurie): Auzi, vine!

Ioniță (ridicîndu-se): Mă duc înaintea lui...

Ileana: Du-te! Eu mă duc după apă. (la ulciorul și iese în stînga, Ioniță în dreapta.)

Scena a IV-a.

Pușcașul I. și II. vin din dreapta.

Pușcașul I.: Mai iute, mă, — mai iute!

Pușcașul II.: Spune-mi ce vreți?!

I-ul: Da n'auzi că vine căpitanul?

Al II-lea: D'apoi?

I-ul: Ce? D'apoi? Dar nu vezi că-i necăjit? Căpitanul Udrea nu-i ca'n palmă, și toate-s pe dos în tabără...

Al II-lea: Da unde-i Udrea?

I-ul: S'a 'mbătăt și doarme...

Al II-lea: Pe dracu! noi i-am adus horinca...

I-ul: Păi! d'ăia zic și eu să nu dăm astăzi față cu Pintea... Haida, — iute! (les în stînga.)

Al II-lea (murmurînd): Dăm de dracu! Dăm de dracu!

Scena a VII-a.

Toader Crăciun iese din tufiș, cu patru țărani înarmați. În mîna dreaptă ține un pistol.

Toader Crăciun (cătră oamenii lui): Tu, George, pune-te ici! Voi în stînga, după tufe! Țineți puștile gata! Dar să băgați de seama, poate să-l prindem de viu! Stați pitulați! Cîtinel, așa! Auziți, că vine! — M'ați înțeles? — Viu ori mort! (Se ascund în tufiș.)

Scena a VIII-a.

Aceiași, Pintea, Ioniță, pe urmă mulți pușcași.

Pintea (venind cu Ioniță din dreapta): Nu-mi place! Nu! Ce rînduială-i asta? Oameni-s împraștiați în toate părțile, — căpitanii ca'n palmă... (Toader Crăciun face semn și sare din tufiș în fața lui Pintea, la trei pași. Oa-

menii lui, de după tufe, țin puștile spre Pintea) Ce-i asta? (Pune mîna pe pistol. Ioniță ia pușca la îndemînă.)

Toader Crăciun (cu pistolul în mînă): Un paș să nu faci, că te pușcăm! Dă-te prins cu voia!

Pintea (stînd neclintit): Prea te grăbești cu pușcatul, măi creștine! Pe mine glonțul nu mă prinde. (Sună din corn.) Dar să vă vedem pe voi acuși!

T. Crăciun: Să încercăm! (Trage cu pistolul în Pintea. Glonțul cade turtit. Oamenii lui rămîn uimiți, cași dinsul.)

Pintea (arătînd glonțul de jos): Ați văzut? Iar acum e rîndul meu. (Ridică arma.)

T. Crăciun (arătînd pieptul): Trage! Pe mine mă prinde!

Pintea (cu dispreț): Nu ești vrednic! (Spre oamenii lui T. Crăciun, cari stau înlemniți.) Dar voi ce aveți cu mine?

Unul din ei (Arătînd spre T. Crăciun): Dumnealui ne-a adus...

Pintea: Cine-i Dumnealui?

T. Crăciun: Toader Crăciun, nobil din Borșa, de lege românească. Aștia-s oamenii mei. M'a încredințat magistratul să te prind viu ori mort...

Pintea: Așa? Și oare de ce?

T. Crăciun: Pentru tălhărie... (Sosesc pușcașii înarmați, în fugă mare din dreapta.)

Pintea (iritat, cu pumnii încheștați, spre el): Ce-ai zis, nemernicule?

Pușcașii (intrînd): Ce-i aici, ce-i aici? (Fac ocol împrejurul celor cinci streini.)

Ioniță (amenințător): Ai să dai seama pentru vorba asta.

Pintea (cătră ei): Stați aici de-oparte. (cătră T. Crăciun) Pentru tălhărie?

Toți pușcașii: Cine-a zis?

Pintea: Eu? Pintea, nobil Român din Măgoaia? Eu am 300 de oameni, dar nu-i am ca să jăfuesc cu ei! Eu am moșie destulă! M'am făcut haiduc, să apăr dreptatea, să apăr poporul și legea noastră românească... Și 'n ochii voștri sînt tălhar pentru aceste fapte?

Mișei sînteți și voi și cei ce v'ați trimis. . . . Dar mai mișei voi, cari v'ați dat armă în mîna potrivnicilor, — cari vă vindeți sufletul și neamul. — Ascultă, Toader Crăciun, nobil din Borșa, și nu uita: Eu, Pintea, care apăr cu singele și viața mea poporul, drepturile și legea lui, vreau să rămîn tălhar, dacă oamenii de omenie sînt de pînura ta și a magistratilor dela Bistrița! Rămîn tălhar ca să pot apăra dreptatea de hoția și mișeliile voastre, a celor de „omenie“. (Cătră oamenii lui.) Și acum să-i duceți! Sînt sătul de omenia lor, care i-a adus să mă ucidă pe furis, — mișelește. — Legați-i doi cu doi și puneți-le pripoană, să nu fugă cu omenia lor din tabăra noastră de hoți. (Pușcașii

fac mișcări amenințătoare.) Dar cu blindețe, dragii mei. Hoții din tabăra lui Pinteă să nu uite, că singe românesc nu-î iertat să ude spadele noastre, fie acei Români cit de orbiți ori fi. Că noi iubim pe cei de un neam cu noi, chiar și cînd aceștia ne greșesc. Plecați! O să hotărâsc pe urmă de soarta lor. — (Pleacă spre cort.)

T. Crăciun: — O vorbă, numai una — nobile Pinteă, o vorbă numai.

Pinteă (din ușe.): Astăzi nu! (Intră în cort) (Pușcașii îi leagă luîndu-î la mijloc, pleacă pe unde au venit, împreună cu Ioniță.)

Scena a IX-a.

Pinteă și Ileana.

Ileana (venind cu ulciorul, grăbită.): Ce-a fost asta? Ce-a fost aci?

Pinteă (îi dă mîna): Bună ziua, Ileană! Stăi aci nifel, că mă întorc îndată! Mă duc la tabără... (pleacă în dreapta.)

Ileana (cu supărare): Iară te duci? Tot singură să stați toată ziua?

Pinteă (plecînd): Mă întorc, dragă. Am o leacă de lucru! (Buciumul sună de nou) N'auzi? (Pleacă.)

Scena a X-a.

Ileana și Ioniță. (Intră din fund)

Ileana: Vezi, Ioniță, cum mă lasă?!

Ioniță: Nu fi copilă! Are de lucru! Se vede că magistratul vrea să-l prăpădiască! N'ai văzut că era să-l puște?

Ileana (speriată): Cine? Asupra lui a pușcat?

Ioniță: Asupra lui.

Ileana: Și nu l-a nimerit?

Ioniță: Ba nimerit zău, chiar în inimă. Dar glonțul nu l-a prins. Uite-l aci (ridică glonțul și-l arată Ileanii), s'a turtit...

Ileana (se uită la glonț): N'am crezut pînă azi! Ce zici, Ioniță, cum să fie?

Ioniță (încet): Păi, știu eu? Am tot auzit că nu se prinde glonțul de el, dar acu văzuî cu ochii. Tu nu știi nimic? N'ai văzut? nu ți-a spus nimic?

Ileana (misterios): Nu! nimic! Eă gîndesc că e fermecat! Dar n'am vorbit nici odată cu el despre asta.

Ioniță: Se poate! Altfel...

Ileana (ascultînd): Auzi! Mi se pare că vine!

Ioniță: Vine!

Scena a XI-a

Aceiași, Pinteă vine din dreapta.

Ileana: În sfîrșit!...

Pinteă (intrînd): Viu, viu! (cătră Ioniță) Ioniță, nu știu ce-î cu căpitanii! Nu știu unde-s!

Aron s'a dus în sat, că azi nu-î în slujbă. Da unde-î Udrea? Du-te și adă-mi-l aici!

Ioniță: Mă duc căpitane! (Iese în dreapta).

Scena a XII-a

Pinteă și Ileana.

Pinteă (așezîndu-se pe trunchiul de stejar): Și acu să mai povestim și noi. Nu vii la mine?

Ileana (se apropie și se așează pe genunchii lui): Doamne cit te-am așteptat! Tu ești rău!

Pinteă: Ce să fac? Am atîtea treburi...

Ileana (răsfățîndu-se): Și cum m'am speriat odinioară... M'am dus la izvor și de odată aud „poac“! Am înghețat toată și am venit într'o fugă să văd ce-î. (Netezîndu-î pletele) Tu nu te-ai speriat? Nu te-ai temut că te omoară?

Pinteă (zîmbind): N'ai văzut c'a tras cu pistolul în mine?

Ileana (cu mirare prefăcută): Voia să te puște? Și nu te-a nimerit?

Pinteă: Ba nimerit zău. Uite, aici! Dar glonțul a sărit dela mine ca nuca din părete.

Ileana (tot mai cu mirare): Nu te-a prins glonțul? Am tot auzit că tu ești năzdrăvan, dar n'am crezut... Tu nu mi-ai spus!

Pinteă (cu bunătate): Nu-î așa lucru mare. — Uite, o cămașă de zale, care o port pe mine cînd plec la drum. E făcută din zale mărunte, încît gloanțele nu pătrund prin ea. Poate, dacă ar pune cineva în pușcă gloanțe mărunte de argint, ca firele de grîu... Dar tu nu spune nimăru! Mai bine-î să creadă oamenii că am far-mece. Aă mai mare încredere în mine... (sună un bucium de după culise) Ce-î?

Ileana (se ridică de lîngă Pinteă): O strajă! Doamne, că n'am pace astăzi de ei!

Scena a XIII-a.

Aceiași, o strajă.

Pinteă: Ce veste-î?

Stragea: O scrisoare, căpitane!

Pinteă: Cine-a adus-o?

Straja (dîndu-î scrisoarea): Un om din Baia-Mare...

Pinteă: Din Baia-Mare? — Bine!

Straja (salutînd): Să trăești, căpitane! (pleacă)

Scena a XIV-a.

Pinteă, Ileana.

Ileana (apropiîndu-se): Scrisoare? Dela cine?

Pinteă: Nici eu n'am văzut-o încă! (O des-face și cetește).

Ileana (Se așează pe genunchii lui): Ce scrie?

Pinteă: Așteaptă, tu! N'am cetit-o încă (cetește și după ce o isprăvește, o pune în buzunar.) Hm! hm!

Ileana: Dela cine-î?

Pintea: Dela o fată!

Ileana (cu mirare și teamă): Dela o fată?
Din Baia-Mare?

Pintea (zimbînd șiret): Dela o fată frumoasă...

Ileana (supărată): Pinte, tu mai ai drăguțe?

Pintea (serios): Ce-ți trece prin minte!?
Îmi scrie să mă păzesc, că în Baia-Mare au
hotărît să mă omoare...

Ileana: Bine, bine, — dar cine-î fata aceea?
Ce ai tu cu ea? De ce ți-a scris? (geloasă)
Ți-a fost poate drăguță?

Pintea: Nu fi nebună! E o fată de 14 ani,
e a unui magistrat de neamț, m'a văzut odată,
cînd ședeam în Baia-Mare și s'a îndrăgît de
mine...

Ileana: Cum o chiamă? Frumoasă-î?

Pintea: Ce-î cu tine? Fii cu minte, Ileană!

Ileana: Nu, nu, spune-mi! Vreî să știu!

Pintea: Ce să-ți spun? E frumușică, tine-
rică și prostuță. O chiamă: Paula. Ea nu știa
cine-s eu. Știi tu bine cum s'aprinde de iute
fetele de 14 ani. Credeam că-mi va fi de folos,
ca să-mi trimită vești din Baia-mare. Am grăit
de două trei ori cu ea. Ce lucru mare!? Doar'
nu-mi voi prinde mintea cu o fetiță de 14 ani.
Ce gîndești!?

Ileana: (cu neîncredere): Și nu ți-e dragă?

Pintea: Ba mi-e dragă, așa ca un copilăș.
Mă joc cu ea. Și vezi, — ea-mi trimite scri-
soare pe ascuns. Dacă ași avea ceva cu ea, nu
ți-ași fi spus nimic. Ași fi avut atîta minte, să
te molcomesc cu o minciună. (Un buciun sună
de douăori) Auzi? Iară!

Ileana: (necăjită). Azi au nebunit cu toții.
(Intră în cort).

Scena a XV-a.

Aceiași, Ioniță și Udrea, somnoroși.

Ioniță (intrînd): Căpitane, e aici căpitanul
Udrea!

Pintea: Unde-a fost?

Ioniță: Durmia la umbră, ca un mistreț.

Udrea (moros): M'a prins somnul...

Pintea: De grijile multe, — ce?

Udrea: Voi fi avînd și eu grijă, ca alții...

Pintea: Și ai băut, să mai uiți...

Ioniță: Ca un călugăr păpistaș...

Udrea: Nici mai mult, nici mai puțin decît
mi-a priit.

Ioniță: Să-ți fie de bine!

Udrea (cătră Ioniță): Nu-ți umble gura, mă
huhurezule! (strănută)

Ioniță: Inc'o cupă!

Pintea: Destul! Căpitane, isprava ta nu-î
de nici o treabă!

Udrea: Ce să-î fac?

Pintea: Grăiește cinstit cu mine!

Udrea: Mai cinstit nu știu!

Pintea (cu asprime): Rău, că nu știi! Un
om de-al magistratului, însoțit de patru pușcași,
a pătruns pînă aci la mine, în inima taberii!
Era să mă prindă aci, în tabăra mea dinaintea
căpitanilor și a pușcașilor mei. Orî să mă toace
în cap. Cum s'a putut asta? Cine-î de vină?

Udrea: Străjerii!

Ioniță: Și căpitanul Udrea.

Pintea (completîndu-l): Care se îmbată în
loc să poarte slujba cu cînst. Ce încredere să
am eu de aci înainte? Mă pot omori aici, în
cuibul meu!

Udrea: Prea ești fricos, căpitane! (ride)

Pintea: Udrea, — ți-am spus să grăiești
cinstit cu mine!

Udrea: Ce să-ți fac?

Pintea: Nu mă necăji, Udreo! Să faci cum
îți zic!

Udrea: Nu ești așa domn mare...

Pintea (strigă): Udreo!

Udrea: Poruncește cuî te ascultă!

Ioniță (cătră Pintea): E beat, căpitane!

Udrea: Ba nu-s beat. Nu-s beat, da prea
s'a fudulit (arătînd spre Pintea) domnu ăsta!

Pintea (suflă de trei ori în corn).

Udrea: Ce vreî?

Pintea: Veî vedea!

Udrea: Spune ce vreî!

Pintea: Bine, bine!

Ioniță (cătră Udrea): Vrea să te cinstiască
cu o oală de horincă.

Scena a XVI-a.

Cei de mai 'nainte. Trei pușcași.

Un pușcaș (cătră Pintea): Poruncește, că-
pitane!

Pintea (cătră Ioniță): Du-te și pune să-l
lege (arată spre Udrea) patru ciasuri de un ste-
jar. Da-a... bine!

Udrea: Pe mine?

Ioniță: Nici nu pe mine!

Pintea: Plecați! (Pușcași îl iaă la mijloc
pe Udrea. Ioniță pleacă înainte. Ies în dreapta).

Udrea (cu ură): Numai să nu-ți pară rău,
Pinteo!

Ioniță (de după culise): Unu, doi! unu,
doi! unu, doi! Nu ți-am spus, căpitane, că ești
beat? Pășești tot de douăori într'un loc! Unu,
doi...

Scena a XVII-a.

Pintea și Ileana (în cort).

Pintea: Ce faci, Ileanuță?

Ileana: Dorm!

Pintea: Do-ormi? (ride) Și ce visezi?

Ileana: Despre Paula, domnișoara ta!

Pintea: Și nu vii afară?

Ileana: Nu, că dorm!

Pintea: Apoi... visuri curate! (Se așază pe
trunchi).

„Legumăritul“ ca ocupațiune principală a locuitorilor din comuna Bungard.

Ileana: Mulțumim! Dacă zici din inimă.

Pintea: Nici nu din cot! (Scoate scrisoarea dela Paula și citește. Stă cu spatele spre cort).

Ileana (se ridică încet, se apropie tiptil de ușa cortului și-și scoate capul să-l vadă. Când îl vede că citește scrisoarea, se necăjește. Pintea zîmbește citind. Ileana se apropie încet). O, că dragă ți-e scrisoarea aceia!

Pintea (se întoarce rizînd): Da ce-î, nu dormi?

Ileana (înfuriată): Ba dorm!

Pintea: Și nu ți-s curate visurile?

Ileana (plîngînd): Tu nu mă mai iubești; tu ai mai multe draguțe decît degete la mîni; tu mă înșeli, mă omori...

Pintea: Și?...

Ileana: Și mă îngropi!

Pintea: Doar nu te-oî lăsa desgropată!

Ileana (plînge cu hohot): Of!...

Pintea: Ce-î cu tine, Ileană?

Ileana: Lasă-mă!

Pintea (se ridică și o mîngăie): Nu te amări, Ileană! Am glumit. (îi cuprinde mijlocul). Nu te superi?

Ileana (îi cade în brațe plîngînd): Tu ești rău! Mă necăjești! Nu mă ai dragă...

Pintea: Nu crede, Ileană! Ți se năzarește numai. (Buciumul sună de nou) Auzi! Ce-o fi oare?

Ileana (se desface din brațele lui): Iară! Îmi vine să turb. (Intră necăjită în cort și răstoarnă ulciorul) Și asta!

Pintea: Liniștește-te, Ileană!

Scena a XVIII-a.

Pintea, o strajă.

Straja: Căpitane, aū venit trei feciori din Budești ca să-î ieî de pușcași în tabără.

Pintea: Adă-î la mine.

Straja: Îi aduc, căpitane! (Iese în dreapta).

Scena XIX-a.

Aceiași, Costan, Nicolae și Pavel.

Straja (întrînd cu feciorii): Iată-î aici, căpitane!

Costan	}	Bună vreme, căpitane!
Nicolae		
Pavel		

Pintea: Să trăiți feciori! Da ce vînturi...?

Costan: Venim dela Budești și am vrea să ne ieî și pe noi la dumneata.

Pintea: D'apoi, ce necazuri v'au făcut pe voi să vă lăsați vetrele? Știți voi că viața noastră-î grea și fără hodină și-î cu capu a mîna?

Pavel: Ba știm, căpitane! Dar ce-o da Dumnezeu o fi și cu noi. Acasă nu mai putem trăi.

Pintea: De ce?

Nicolae: De străini, Căpitane! Vai de viața noastră!... Vin călugării popistași și ne botează cu de-a-sila în legea lor. Pandurii ne bat. Pe cel ce nu trece la legea lor, îl duc la cătane, ori îl bat și-l măresc darea, să n'o poată plăti. Popa nost de legea românească, e fugit în Moldova dinaintea călugărilor fără barbă...

Pintea (trăgănat): Așa, — așa!

Pavel: Iarna apoi, când dă geru, ne pun la „dereș”. Ne desbracă în pielea goală și toarnă apă rece pe noi, pînă se sloiește. Apoi ne bat cu biciul, pînă se rup sloi de pe noi. Două săptămîni ne ustură mereu pielea. Vai de sărmanii cari ajung la „dereș”.

Pintea: Știți voi să țintiți cu pușca?

Costan: Știm, și vom mai învăța.

Pintea: Bine! Vă primesc! (sculindu-se) Să puneți jurămint! Vreți să jurați?

Costan: Jurăm, căpitane!

Pintea: Iată, vă spun, să știți, că acela care-și calcă jurămintul, cu moarte silnică va muri!

Nicolae: Să moară, căpitane!

Pintea: Bine! Acu luați-vă căciula de pe cap, ridicați trei degete și ziceți după mine!

(Toți ridică mîna dreaptă)

Pintea (ridicînd mîna): Eū, creștin de legea românească...

Toți trei: Eū, creștin de legea românească...

Pintea: Mă jur pe legea mea și pe sfînta Troiță...

Toți trei: Mă jur pe legea mea și pe sfînta Troiță...

Pintea: că nu voi da înapoi nici odată...

Toți trei: că nu voi da înapoi nici odată...

Pintea: și dela nimic ce mi-or porunci...

Toți trei: și dela nimic, ce mi-or porunci...

Pintea: măcar care din căpitani, ori fruntași...

Toți trei: măcar care din căpitani, ori fruntași...

Pintea: nici în bătae, nici în lagăr...

Toți trei: nici în bătaie, nici în lagăr...

Pintea: și nu voi cruța nici un dușman...

Toți trei: și nu voi cruța nici un dușman...

Pintea: nici cu violenție nu voi face vînzare!

Toți trei: nici cu violenție nu voi face vînzare!

Pintea: Așa să-mi ajute Dumnezeu și Maica Preceastă! Amin!

Toți trei: Așa să-mi ajute Dumnezeu și Maica Preceastă! Amin!

Pintea (strîngînd mîna cu toți trei): Bun sosit! Să trăiți, feciori!

Toți trei: Să trăiești, căpitane!

Pintea (cătără strajă): Să-î duci la aprodul Ioniță și să-î spuî că i-am jurat și să le dea haine și pușcă!

Straja: La poruncă! Să trăiești, căpitane! (Pleacă toți în dreapta).

Scena a XX-a.

Pintea și Ileana.

Pintea (mergînd spre ușa cortului): Dormi, Ileană?

Ileana (din cort): Ba!

Pintea: Nu vii afară?

Ileana (necăjită): Să vii? Abia am grăit trei vorbe și... (sună un bucium repede) Nu ți-am spus?

Pintea: Zău, nu știu ce au astăzi!

Scena a XXI-a.

Aceiaș. O strajă vine din stînga.

Straja (intrînd): Să trăiești, căpitane!

Pintea (scurt): Ce-î iară?

Straja: Căpitane, o iscoadă aduce veste că au pornit spre Baia-mare 12 cară cătănești, cu puști, cu pulbere și grîu. Tot carul cu patru cai Vin încet spre noi, depărtare de două ciasuri.

Pintea (liniștit): Și cîte cătane?

Straja: 40 de călăreți, căpitane!

Pintea: Și pe unde vor trece?

Straja: Gîndesc că pe la Buturugă...

Pintea: Hm! (repede) Căpitanul Aron n'a venit încă?

Straja: Nu, căpitane

Pintea: Să vie aprodul Ioniță!

Straja (ieșind în dreapta): Îi spun!

Scena a XXII-a.

Pintea și Ileana.

Ileana (ieșind din cort): Și tu te duci?

Pintea: Tu ce zici?

Ileana (rugătoare): Nu te duce.

Pintea: Da ce să fac?

Ileana: Se duce Ioniță.

Pintea: Mă tem să nu scape...

Ileana: Las numai pe el. (buciumul sună) Auzi că vin.

Scena a XXIII-a.

Aceiași și Ioniță.

Ioniță (intrînd): Bună ziua!

Pintea (salutînd cu capul): Spusu-ți-a straja de ce te-am chemat?

Ioniță: Spus, căpitane! Sîntem gata!

Pintea: Eū nu merg! Ai putea să isprăvești tu cu oamenii?

Ioniță: Să-î prindem? Lasă-î pe mine!

Pintea: Ei sînt 90. Tu du-te cu 80 pușcași să nu vă scape!

Ioniță: Nu scapă ei din cursa mea!

Pintea: Să-î așteptați la Buturugă!

Ioniță: La strîmtoare? Bine, căpitane!

Pintea: Așadară, cu noroc!...

Ioniță: Mă duc, că înserează! (plecînd) Să-nătate bună.

Pintea: Să vii cu bine!

Ileana (în urma lui): Să nu te-aducă alții.
Ioniță (de după culise): Afita pagubă.

Scena a XXIV-a.

Pintea și Ileana.

Pintea (se așează pe trunchiul de stejar. Ileana lângă dînsul). Făcutu-ți-am pe voe? (O cuprinde cu drag).

Ileana: Da-î pe voia ta, nu? (se apropie de dînsul).

Pintea: De nu era și pe voia mea nu rămîeam.

Ileana: Așa ești tu! Nimic nu faci pe voia altuia...

Pintea: Nu-î bine să umble bărbatul după mintea muierescă!

Ileana: Măi, măi! Par' că muierile nici n'ar avea minte... Ba aū zău ele!

Pintea: Atunci cînd n'ar trebui! Ce?

Ileana: Baa... (de după culise se aude un tulnic de alarmă).

Pintea (ascultînd): Se duc...

Un glas de după culise (strigă): Pușcașii lui Aron, la arme-e-e! (un tulnic sună din nou alarmă).

Alt glas (după culise, mai îndepărtat): Pușcașii lui Aron, la arme-e-e!

Glasul lui Ioniță (după culise): Toporu și pușca! Unu, doi! Toporu și pușca!

Pintea (zimbind): Bun căpitan!

Alt glas (de după culise, de tot departe): Pușcașii lui Aron la arme-e!

Glasul lui Ioniță (tot mai departe): Toporu și pușca! Unu, doi!

(Se face liniște)

Ileana: S'aū dus...

Pintea: Ce bine că am rămas. M'am prea ostenit azi. (Stă pe gînduri).

Ileana: De ce taci? La ce te gîndești?

Pintea: La nimic; hodinesc! (tăcere) — Doamne, ce vreme frumoasă-i...

Ileana (Pe gînduri privind cerul) Uită-te, a răsărit o stea.

Pintea: A sosit și sara! (Se înserează încet, se face liniște în codru. O pasăre începe să cînte în tufiș și cîntă pînă la sfîrșitul scenei).

Ileana: Ce seară frumoasă! Doamne, par' că ași sta toată noaptea aci lîngă tine! Să tot povestim și să privim la cer... Uite și luna. (Deasupra munților se ivește luna plină).

Pintea: Nu știu cum, decîte ori stau așa sara în pădure, mă cuprinde o jele, un dor de nu știu ce. Par' că-mi tot șoptește cineva la ureche: Pinte, bucură-te, că nu mai ai mult!

Ileana (cu duioșie): Nu, dragă, nu! Lasă, nu te mai gîndi la asta! Aș muri fără tine! (Îl cuprinde cu patimă în brațe.) Nu, nu te las eu, să vie ori ce-ar veni. (Pintea o ia pe genunchi și stau așa pe gînduri. Din depărtare se aude o doină duioasă de fluer).

Pintea: Ascultă ce frumos cîntă! (tac și ascultă. Glasul de priveghietoare se îngîină cu fluerul. Într'un tîrziu): Ilenuță, tu nu mi-ai cîntat de mult...

Ileana: Am cîntat destul, cînd am fost singură...

Pintea: Cîntă și acu. Cînti?

Ileana: Dacă ții isonul cu cavatul.

Pintea: Bine! Adu-mi-l din cort!

Ileana (Intrînd în cort): Să-ți cînt cîntarea ce o cînt de dor, cînd tu ești departe...

(Aduce cavatul; se așează lîngă Pintea și-l cuprinde cu brațul).

Pintea: Cîntă, să văd dac'o știu!

Ileana (cîntă, iar Pintea o acompaniază cu cavatul):

(Fiecare șir bis)

Toarce mîndră, toarce, toarce,
Pînă badea s'a întoarce!
Eu fuiorul mi l-am tors,
Badea nu s'a mai întors.

La ce, bade, zăbovești,
Și la mîndra nu gîndești!
La ce, bade, întîrzi
Și la mîndra nu mai vii!

(Se aude tulnicul din munte. Scena se întunece și cortina se lasă încet. Pintea și Ileana rămîn îmbrățișați)

— CORTINA. —

CÎNTEC.

— Reminiscentă. —

Cine-ar fi văzut frumosul
Cerului senin de vară,
Dacă n'ar fi fost seninul
Din privirea de fecioară! —

Cine-ar fi cîntat slăvire
Îngerilor prea-curați,
Dacă n'ar fi neprihana
Din obraji nevinovați! —

Și fără trandaliriu
Obrăjorilor frumoși —
Cine-ar fi știut vre-odată
Trandalirii de sint roși! —

Fatma.

DĂRI DE SEAMĂ.

— Cîteva lămuriri asupra cărții dlui Sandu-Aldea «În urma plugului». —

(Continuare.)

Între cărțile noi atacate acum de curînd e și „În urma plugului“ de D. Sandu-Aldea, una din cele mai alese cărți cari au apărut în anii din urmă. Pînă acum în literatura noastră cu subiecte din popor nu găsim răsunet, decît firea românului, înceată, greoaie, închisă în sine, visătoare; se uita, că doina are încă o parte repede aprinsă, o „fugă“ plină de vigoare și sete de viață. E dureros plînsul în începutul doinei, în care suferința înăbușe focul firii, dar lacrima nu poate stinge cu totul atîta viață, și ea izbucnește aprigă, înflăcărată, sălbatică strîgîndu-și par' că prisosul de putere ce stă înlăntuit. Din această fire aprinsă a românului s'a născut cartea „În urma plugului“.

E un fel de redeșteptare, de reîntoarcere la omul natural, plin de vitalitate, cu simțăminte violente și cu hotărîre în acțiuni, a omului în care viața pulsează cu toată intensitatea reînvierii, e o imprimăvărare a firii întregi omenești, în spiritul acestei cărți. — Desigur că pentru lumea obicinuită cu literatura străină — care s'a reflectat și în literatura țării noastre — fie cea romantică ajunsă la neurastenism, fie antipodul ei cea realistă, care în fond poartă aceeași pecete a pesimismului, trecută numai dela individ la societatea întreagă sau transpunînd mizeria sufletească în realitatea însăși — desigur că spiritul acestei cărți a trebuit să pară prea crud, prea tare, prea sălbatic. Pentru sănătatea simțirilor, pentru ceea ce e curat, omenesc, firesc în suflet, publicul încă supra-senzibil, căruia numai rafinăria îi face impresie, n'are inimă. Nuvelistul însă nu s'a condus după receptivitatea publicului ci după simțirea lui, de aceea volumul său trebuie considerat din acest punct de vedere. Afîrmînd ceea ce găsește expresiv artistul, critica trebuie să urmeze mai departe căuțînd să arate întru cît el realizează aceasta, întrucît acțiunile ființelor redată servesc ca să le precizeze firea, și nu să se mărginească numai a arăta că ceea ce l-a impresionat e nepoetic sau neexpresiv.

Asupra cărții Dlui Sandu afară de dl Iorga — care într-o dare de seamă din „Sămănătorul“ caută să hotărască caracterele marcante și de merit ale acestei cărți, dar care prin titlul: *Două cărți pentru Români* în care o coprinde, dă prilej criticei să treacă peste justa vedereilor expuse și să comenteze numai faptul, dacă cartea corăspunde în adevăr scopului căruia o hotărăște dl Iorga sau nu — și afară de darea de seamă din „Luceafărul“ a dlui S. Pușcariu, care accentuiază asemenea spiritul nouă sănătos al acestor nuvele, relevînd și cîteva din cele mai frumoase părți, toată critica ce s'a mai scris dovedește nepătrunderea în adevăratul cuprins al nuvelor. Vom răspunde deci acestora din urmă analizînd întreg volumul.

În nuvela „Sima Baltag“ sînt cuprinse caracterele tipice psihologice ale tuturor personajilor din celelalte nuvele. Sima devine feciorul boerului Eremia din „Niță

Mindrea“ și-apoi vătăful Vasilache din „Fără noroc“, cu care slăbește oareși'cum vigoarea firii caracteristică a celorlalți.

Sima a fost un copil orfan crescut pe mină străine și oropsit de toți. Traiul în nevoi îi întărește firea făcînd din el un flăcău voinic și mîndru, harnic și cu drag de țarină. Însă ce blestem pe el se munciască numai ogorul altuia! Totuși el lucrează cu trager de inima, căci îi e dragă munca și pămîntul dătător de hrană. Din viața lui oropsită se ridică printr'un roib, sprinten și drag, căpătat ca dar, cu care cîștigă prima biruință, în fuga nebună, asupra celor de-o seamă cu el. Dar roibul lui pierie; e o mină pizmașă care i l-a otrăvit, stie el bine. . . (Atîta a avut el bun pe lume și asta i-au răpit-o dușmanii). Lovit în ce a avut mai scump, el pleacă în toată lumea, dar rătăcirea fără rost nu-i poate alunga setea de răzbunare, și el se 'ntoarce 'napoi cu hotărîrea să plătiască lui Costea Martoc, pe care îl bănuia, pierderea calului lui. — Într'o seară, pe cînd acesta se întorcea dela tîrg, Sima îl răpune. După o bucată de vreme în care nu i se mai dă de urmă, apare iarăși înțîi la un boer Cornea, pe care însă îl părăsește cînd acesta nebăgîndu-i în samă hărnicia îl umilește, și-apoi ca argat la popa. Întunecat și tăcut el muncia cu drag și aici, dar în inima lui numai cel de sus stie cît îl durea dorul de viață înlăntuit, mai cu seamă decînd dragostea pentru preuteasă prinse a-i incolți. Căci o putere ascunsă îl trăgea spre aceea femeie frumoasă, plină de viață și putere ca o femeie de haiduc. Din clipa însă cînd Sima într'o luptă cumplită cu un taur turbat o scăpă dela moarte, toată dragostea ei înăbușită de mîndria și cinstea femeiească, izbucnește aprins, înlăntuind-o pentru totdeauna de flăcăul aprig și voinic. — În noaptea crăciunului, pe un viscol grozav, ei fug, în goana nebună a cailor și orbiți de vîfor ei dau într'un vîrtej ne'nghețat al Dunării în care se prăpădește și sanie și fugari.

Nuvela se începe cu tabloul de toamnă al țarinei pe care ară Sima, schițat numai în cîteva trăsături pline de viață. E un fel de prefață a întregului volum acest început, în care se exprimă toată dragostea ogorului, care „îndoia de mijloc pe plugari și-i înlăntue toată viața lor de pămînt, amestecîndu-le sudorile cu țărîna lui“, în tot volumul plutind aceeași „mirează înviorătoare de pămînt reavăn“. Într'un articol din „Voința Națională“ d. Evan critică această scenă ca nemulțămitoare sufletește, fiindcă se idealizează tocmai în Sima, „criminalul și veneticul“. legătura sfîntă a Românului cu pămîntul. Ar trebui trecut peste acest punct, ca de altfel peste întreg articolul din „Voința Națională“, așa de pătimăș și răuvoitor, deoarece nota neplăcută și-o face D. Evan singur gîndindu-și pe Sima cum nu-l descrie nuvelistul; totuși oprim aici atențiunea pentru a arăta pelingă frumuseța descrierii în sine, că scena aceasta

are o valoare hotărâtoare în precizarea firii lui Sima. Sima nu e un vîntură-țară, nici un criminal (de aceasta se va vorbi mai tîrziu). Viața lui de venetic nu e hotărîită de firea sa, ci de soartă. El nu e un tip à la pribegii lui Gorkii, de pildă, în firea căroră stă necesitatea de a umbla mereu din loc în loc, de a nu se lega nicăiri pe mai mult timp, ci tocmai din potriua. Acolo, unde e primit să munciască, muncește cu o dragoste ca la bunul său propriu. Așa la boerul Cornea, așa aci la popa „de a cărui gospodărie se lipi cu tot sufletul“, unde se accentuează tocmai aceasta dragoste de ogor, rămasă curată în inima lui, deși fără nici un colț de pămînt a lui. În munca pentru alții își caută el mîngăierea, și acum, cînd lucrează ogorul preotului, „el simte puterea nevăzută care-l trage spre pămînt. În plăcerea muncei el uită că e numai slugă, și cu dragoste apasă plugul în pămîntul mînos... În această satisfacere sufletească începe să cînte. Cîntecul hoțului de cai, plin de viață, aprins, ce-i venise întîmplător în minte, în care putea să-și descarce toată setea lui de acțiune, tot dorul de viață — îi amintește însă de calul drag și atunci glasul curmîndu-i-se, toată viața lui de până atunci i se deapănă în minte“. . . E o dovadă de finețe artistică aceste prime pagini în cari fapte răslețe, dar cu însemnătate pentru hotărîrea firii lui Sima, se îmbină firesc, fără să împrăsteie unitatea scenei, la care se adaugă precisiunea în care e încondeiat totul. Despre Sima se spune numai cum îi erau ochii: „acei ochi, mici, vioi ca de tatar, mai totdeauna ascunși sub strașina căciulii, din care țîșniau privirile ca două sulii“ și această descriere a unei figurii centralizată numai în ochi, ajunge pentru a-l vedea deplin; orice adaus de amănunte ar fi întunecat și destrămat imaginea clară și hotărîită, cuprinsă în aceste două rînduri.

Aceeași sete de muncă o arătase și la boerul care îi dăruise calul și la Cornea, unde făcea pe vîtaful. Asprimea lui cu țărani și cei răi n'a plăcut „Curentului nou“, care găsește imoral și sălbatic să-ți faci datoria, să te aperi — sau să aperi — bunul celui la care te-ai prins — în potriua hoților și încălcărilor — ori dacă ar veni cineva regulat să se pună nepoftit la masa unuia din dumnealor, nu l-ar da pe ușa afară cu toate ideile de bine obștesc și nu același lucru l-ar cere și servitorului? Mai mult, în „Curentul nou“ se numesc, acești oameni harnici, care aleargă din zi pînă în noapte ca să-și agonisiască pinea, care își muncesc singur pămîntul, despre care nu se spune nicăiri că apasă pe țărani sau că îi storc în muncă: „*lipitori ale satului*“. Trăește Sima pe pielea satului său Nița Mîndrea, fiul boerului Eremia, care conducînd moșia acestuia se poartă rău numai cu un sat de „mîncinoși puturoși și hoți“, care îi fac zile amare prin hoțiile și șiretlicurile lor? Desigur că „Curentul nou“ însuflețit de marinimoase idei, ar fi vrut, ca atît Sima cît și Nița să ese în potriua oamenilor răuvoitori nu cu biciul în mînă, ci cu „opere literare de moralizare“. Dl Sandu nu a vrut de loc să întrupeze în eroii aceștia chipuri ca Domnița Viorica, de V. Pop, sau eroul din „Străin în țara lui“ (!) de dl Radulescu Niger. Fiica omului energic și hotărît capătă relief nu-

mai din faptele acestea. Căci D. Sandu nu descrie psihologic pe oameni ci cu măiestrie îi pune 'n acțiune în care îi lasă singuri să-și impună și hotărască felul lor de a fi și de a gîndi. Oamenii aceștia în care strigă dorul de viață, au nevoie de acțiuni puternice spre a trăi, ridicînd ori ce faptă după intensitatea simțurilor lor. Sima Baltag, omul care în fuga calului simte că ar „face cremenea praf în mînă“, nu poate lăsa nerăsbunată moartea calului său, care a făcut să-i singere inima. Patru luni trec dela faptă pînă la răsplată, care timp întărește decisiunea lui. Nu era chip să trăiască în această umilire, trebuia să-și ia piatra de pe inimă. Gu chibzuiala omului care face o faptă dreaptă, îl omoară el pe Martoc. Pelingă starea psihologică originală a unui om decis să facă un omor și care-și păstrează calmul pînă 'n ultimul moment, paginile aceste mai cuprind o măiestrie artistică în redare. Sima iusuși trăiește acele clipe de așteptare, nuvelistul dînd simțirea acestuia și nu observațiunile unei a doua persoane; și deși toată scena nu revine decît în amintirea lui Sima — și nu ca faptă ce se 'ntîmplă 'n realitate, totuși precizarea descrierii pînă în cele mai mici amănunte e motivată de cuvintele „cum ține de bine minte toate amănuntele zilei aceleia cînd a răpus el viața de om“. Cum retrăește Sima a avea totul, așa e redat. Cîrmele gîndurilor sînt încadrate de impresiunile care îi atrăgeau atenția în clipa așteptării dușmanului, obiectivismul, cu care sînt urmărite întărind reprezentarea. Așa se redă tot drumul parcurs de privirea lui Sima începînd cu „trîmba uriașă“ a cerului albastru și apoi apropiindu-se din ce în ce, peste lanul de păpușoi, pînă se oprește pe iarba dintre moșoroaiele dela picioarele sale, alterînd percepțiunile vizuale cu gîndurile legate de acestea și cu impresiunile celorlalte simțuri. E una din cele mai frumoase pagini ale literaturii noastre. Critica potrivnică, pare însă că ignorează această frumusețe deoarece, trece peste ea — numai D. Evan, vorbește, nu propriu zis de aceasta, ci de rezultatul omorului, condamînd ca greșală de psihologie, lipsa remușcărilor la Sima. Aceasta lipsă de remușcări însă servește tocmai spre a-l caracteriza. Sima face omorul cu toată hotărîrea; e o răzbunare, pentru care nu-și face cîneva remușcări fiind convins, că răsplătește ceva cu dreptate; de aceea și satisfăcerea de a fi fost prevăzător ca să nu fie prins. În Sima, nuvelistul nu vrea să exprime starea unui om slab de voință, care nu se poate decide, sau care după săvîrșirea faptei se căiește; ci din potrivă omul decis. Dacă a făcut bine sau rău, Sima nu gîndește, el știe numai că s'a răzbunat de nedreptatea făcută; și acum, cînd retrăește scena care nu s'a șters din amintirea lui, ci păstrează aceeași intenzitate de contururi: a răpus doar viața de om! — e firesc să și-o refacă cu aceeași convingere de dreptate. Prin aceasta se fixează și mai clar icoana firii lui. Lipsă de remușcări, pretinsa imoralitate, și-o va explica tot cititorul care va vedea în această nuvelă întruparea unui tip hotărît și nu tendința de a arăta ce e bine sau rău de făcut.

Un voinic ca Sima nn se îndrăgostește de fitece fată, ci îi trebuie o femeie cu aceeași simțire aprigă ca a lui.

Și cînd găsește potrivirea aceasta sufletească în preuteasa, care era o femeie „ca de haiduc“, el nu o cuce-rește făcîndu-î ochi galeși sau învîrtindu-se în jurul casei ci cîntîndu-î cîntece de dor, ci scăpîndu-o dela moarte. Unui taur turbat ce se repezise asupra preute-sei, i se pune în față Sima cu toporul în mină. Nuvelis-tul nu șovăie în fața mărimii tragice a unor astfel de scene. „Ciocnirea turbată“ între cumplitul animal și românul ce îi sta neclintit ca un zid, în față, îl ispitește. E plăcerea de a putea desfășura toată activitatea eroi-lor săi, în scene înfocate ca și firea lor. Așa e această luptă năpraznică a flăcăului vinjos cu taurul, pe care descrierea o redă cu aceiași iuțeală a desfășurării ac-țiunii, cu aceeași cadare a mișcărilor în clipele de des-nădejde. — Aceași îndrăsneală în alegerea stărilor o arată în nuvela „Robul“ unde flăcăul Tudor își așteaptă moartea din șapte puște îndreptate asupra-i și care se repetă și în „Fără noroc“, numai că în aceasta din urmă e slăbită, deoarece Vasilache asupra căruia e îndreptată pușca, nu se așteaptă serios la moarte. În vîful cum-plit al stărilor, care încordează cu tărie atît trupul cît și sufletul, își descarcă nuvelistul energia.

În nuvela „Murgu“, una dintre cele mai desăvîrșite ca stil, dar a cărei acțiune propriu zisă e slăbită prin in-cadrarea prea palidă, prea calmă, a unui început și sfîrșit de povestire, care nu e acordat în același ton cu fondul — e cuprinsă asemenea o luptă de un puternic dramatism, între un boer și un hoț de cai. Pornit în-ții numai să prinză pe niște oameni care îi juipauă co-pacii păduri, el dă de niște hoți de cai cari poposiau. Cînd aceștia, la auzul nechezatului murgului, vreau să fugă, el culcă cu un glonte pe unul la pămînt și-apoi se ia după celalalt. În goana după fugar crește și întă-ritarea de a-l prinde, așa că toată lupta cumplită dela sfîrșit, e motivată de această aprindere crescîndă, care e scoasă cu măiestrie în relief de nuvelist.

În „Nița Mindrea“ sînt de-asemena două scene de aceeași putere: întîi Mindrea între locuitorii răsulați și al doilea lupta sa cu lancu Doca. Scena întîi, deși ase-mănătoare cu cea dintre Tanase Scatiu și tărani răsca-lați din „Viața la Țară“ a Dluî D. Zamfirescu, totuși în felul nou cum e redată, își păstrează deplină originali-tate. La D. Sandu e poate o dovadă de mai multă fi-nețe atît în iuțeala stilului care redă acțiunea, cît și în prătrunderea psihologică a ființelor cari vorbesc în fraze întrerupte de emoție, de șovăire între frică și bărbăție, cît și în economia de descriere. Totuși mai sus decît aceasta stă lupta între Nița Mindrea și lancu Doca, în care doi oameni de aceeași putere și tot atît de por-niți stau strînși piept la piept în luptă care pe care. Fraze scurte și zmuncite ca mișcările lor spun totul. Vorbă de loc: numai femeia lui Doca care-și vede bărbatul șovăind să cază strigă ajutor. Apoi cînd amîn-doî s'au prăbușit la pămînt, Mindrea care era deasu-pra pune învinsului mina în gît: „Să sari la mine, ho-țomane, hai?“ În întrebarea aceasta scurtă care mai păstrează ceva din respirația repede și aprinsă a luptei se exprimă toată starea sufletească alui Mindrea, care biruitor, avînd „sub genunchiul său pe Doca, bătașul

satului“ nu mai vroia să-l omoare, ci cu aceea vorbă venită instinctiv, voia să-l facă să simtă umilirea lui. Satisfacerea însă nu durează mai mult de-o clipă, căci Doca îl înjunghie pe dedesupt. Faptul, că lupta se dă piept la piept și nu cu arme, pîlîngă că o scoate din obicînuit, apoi mai înalță strășnicia ființelor acestora.

Tot același român aprig „plămădit în cremene“ ca Sima și Mindrea e și „Gornistul“ care suflă goarna 'n țandări odată la venirea unui general, e și flăcăul din Beldie care trece Dunărea printre sloi, atunci cînd nu se încumeta nimeni să o treacă, în „din dragoste“. Îm-pins de iubirea pentru Anica, o fată din neamul învrăș-mășit cu al lui, care „îndrăsneată și netemătoare cum era“ trecuse de cu ziuă Dunărea abia înghețată și rămăsese dincolo căci se pornise sloiurile, el împreună cu tatăl ei, uitînd de vrășmășie, se duce prin pericol de moarte ca s'o scape. Așa iubește românul. Despre această nu-velă s'a spus de cătră dl Bogdan-Duică că ar fi o imitare nereușită a „Văduvelor“ d-lui Delavrancea. — E o particularitate a ne-muzicanților prinderea frazelor ase-mănătoare din operele diferiților compozitori, căci ei înțeleg numai trăsăturile mari; ceea ce e nou, caracte-ristic, ceea ce aduce original fiecare artist într'o temă comună, le scapă. Între „Văduvele“ D. Delavrancea și „Din dragoste“ a dlui Sandu e o mare deosebire. Ceia ce l-a interesat pe D. Delavrancea a fost cearta între cele două neamuri, pe cînd pe D. Sandu l-a interesat tocmai dragostea — cum spune și titlul — și apoi ta-bloul Dunării cu sloiuri desprinse, cît și frămîntarea celor doi, care se avîntaseră cu luntrea printre ele. Dra-gostea atît aici, cît și în Sima Baltag, e redusă numai la drumul aspru, cum se și cuvine unor astfel de voi-nici, spre ființele îndrăgite care și ele sînt ori femei-haiduc, ori atît de bărbate încît la muncă lasă pe flă-căi în urmă. D. Evan, înzestrat cu o sensibilitate de mimosă, găsește respingătoare o dragoste fără îmbră-țișări, vorbe dulci și oftături. Cine simte însă cu *Lamar-tine* îi va fi greu să înțeleagă pe *Nietzsche* și un *Ludo-vic II al Bavariei* sau un *Iosif al II-lea* nu s'ar putea transpune nici odată în firea lui *Napoleon I*. Dovadă că toată critica potrivnică e provenită numai din neînțelegerea adevăratelor sentimente care însuflețesc cartea, e că atît D. Bogdan-Duică cît și D. Evan găsesc, că D. Sandu are talent, însă cartea în care își exprimă talentul nu e bună... Atunci de unde vor fi ghicit domni critici că nuvelistul are talent? Căci D. Evan nu găsește ni-mic frumos în ce a scris D. Sandu, iar D. Bogdan trimete pe cetitor la „pag. 194“ să vază singur o pagină bună. Pe dñi critici i-a impresionat această carte, dar fie că au trecut prea ușor peste ea, fie că le lipsește po-sibilitatea de a urmări psihologicește pe eroii din acest volum, ei au rămas numai cu impresiunea cu care pleacă un necredincios dintr'o biserică.

În acțiunile încordate ale eroilor oțeliți, D. Sandu evită mai totdeauna *melodrama*. Sfîrșitul unor desfășurări de fapte aprige ținut în surdină și pregătît întărește im-presia întregii acțiuni de pînă atunci; surprisa unui brîo la sfîrșit fiind un mijloc efîn de a mișca.

În lumea creațiunii D. Sandu, în care strunele sînt

totdeauna așa de încordate, sfârșitul nu cuprinde în sine o înălțare la culme a tot ce e ales în individ, și nici efectul prăbușirii eroului, în zgomot mare, în „aplauzele publicului”, din starea cea mai acută sufletească, nu o vrea; nu e o apoteozare, ci înăbușind impresiunea melodramatică printr'o faptă mai lumească, mai mică fie chiar meschină sau întâmplătoare, trage toată acțiunea din înălțimea înflăcăării ei pe pământ, — de aceea impresiunea puternică realistă a acestor nuvele.

Pe Sima Baltag fugit cu preuteasa, îi omoară o întâmplare și care nu vine așa deodată, ci e pregătită ștergându-i efectul de surpriză. . . De aceea pe D. Evan nu l-a mișcat nici măcar cit un fapt divers dela „Universul” . . . bineînțeles pentru că ceia ce a scris D. Sandu e artă și ea trebuie să fie cuprinsă de oameni, impresionabili de artă și nu de fapte diverse. — Tot capitolul din urmă în care se redă moartea lor, e acordat într'un ton sinistru: răsunetele clopotelor dela biserică 'n noapte, urletul lupilor, șueratul întăritat al crivățului și în sfârșit presimțirea că au dat în ochiurile neînghițate. *Scăpînd odată de pericolul morții*, pornesc înainte în goana cailor „mînați ca de un duh rău” — „Stăi Simo . . . oprește”; preuteasa văzuse vârtejul înaintea cailor, însă prea firziș pentru a se mai opri și ei scapătă împreună cu sania în apă.

Moartea fugarilor e necesară mai întîi ca întregire a nuvelei. În „*Cosma Răcoare*” a dlui Sadoveanu, sfârșitul cu fuga 'n noapte, e motivat de fondul romantic al întregii nuvele, în care nu se simte nevoia faptelor hotărîte, totul plutind ca în vis; pecînd în Sima a dlui Sandu un asemenea sfârșit ar fi destrămat toată acțiunea, i-ar fi șters toată viața, toată tăria realizmului ei. Că moartea e întâmplătoare, aceasta tot în scopul accentuării realității, ori ce alt sfârșit șovăind între prea mic: de pildă prinderea lor de cătră popă, sau între prea mare, prea înălțat, în care s'ar fi văzut intențiunea de a mișca, s'ar fi văzut că e construit. Să moară însă trebuia, moartea lor fiind cerută de logica artistică. E o satisfacere necesită de subiect și pe care o cere fiecare, de a-i spune anume ultimul cuvînt, într'o nuvelă de un realizm așa de puternic cum e aceasta. Și 'n Nița Mindrea nuvelistul lasă să se vadă aceeași îndeminare artistică, în sfârșitul atît de natural. D. Sandu s'a ferit de-a apoteosa pe Mindrea și de aceea lasă ca o faptă mișească — omorul pe ascuns — să învingă și nu sfîrșește printr'o posă banală: Mindrea încoronat de victorie ținînd pe Doca învins sub picior, ocolind tocmai impresiunea tabloului lui David cu Goliath.

Ca o modulare dintr'un allegro vivace într'un andante în minor, urmează nuvelor descrise mai sus *Fără noroc* și *Dezertorul*. O fire mai îndurată, mai tristă, mai cuprinzătoare a durerilor celor slabi, trăiește 'n aceste nuvele, fără a scădea într'un plîns pentru cei nenorociți; oameni înrupați în ele, deși mai mînați de suferință, nu cad în desnădăjde, păstrînd încă tăria voinței, a hotărîrii în potriiva întâmplării.

„*Fără noroc*” e una din nuvelele concepute 'n trăsături mai mari, și într'un ritm mai potolit. Pe moșia Gălbioara își trecea Coana Frăsinica, femeie cuminte și

asezată, viața ei amărită, zbatîndu-se singură cu treburile încurcate ale moșiei. Intr'o zi un logofăt tînăr, harnic și priceput, fiul unor oameni scăpătați, intrînd în slujbă, ia treburile moșiei pe mînă, ușurînd astfel povara stăpînei, care căpătase toată încrederea în cumințenia acestui flăcău. Căpitanul, bărbatul ei, plecînd urechia la vorbele rele ale unui mișel, intră la bănuială, că nevasta-l înșală și venind acasă întăritat de vin și de pierderea la cărți, el o batjocorește și o lovește. Coana Frăsinica, fire plăpîndă, cade la pat. Zile întregi zace în veghea căpitanului, femeii Maria și a logofătului. Odată, venîndu-și în fire, cînd era tocmai logofătul de rînd, simte ceva neînțeles, tainic, ceva „rănit de dulce” pentru acest flăcău credincios. — Se făcea primăvară și cu înflorirea viorelelor încolția și iubirea. Căpitanul însă cădea din ce în ce mai rău la patimă: îl chinuia acum gîndul, că logofătul i-a necinstit casa, deci trebuie să-și răzbune. Ideia de a-l omori îl persecuta. Intr'o zi, pecînd erau amîndoi la baltă, căpitanul îl împușcă și apoi se spînzură.

Căpitanul e tipul bețivului cartofor, cu deciziuni de o clipă, cu falșitatea pe care o dă jocul și care îl face să asculte cu plăcere pîrile, cu voință slabă. E o fire bine hotărîtă, mai cu seamă că în această nuvelă analiza psihologică devine amănunțită, exprimată însă tot mai cu seamă în acțiune ca și 'n celelalte nuvele. Sînt caracteristice dorințele lui de a ispiți la joc pe orî cine îi cade la îndemină, lipsa de mindrie față de oamenii mai jos decît el și ușurința de a uita chiar fapte din cele mai dureroase, cum de pildă lovirea Frăsinicăi, dar cel mai caracteristic e puterea viciului. Cînd nu poate juca cărți „îi sfîrșie inima de dor și atunci face cel puțin pasențe, care conțin și o notă de ramoliseală. Dorul jocului de cărți se stinge cu timpul în beție, cu care vine și idea fixă, că „femeia mea se ține cu logofătul”. Noaptea, pecînd ea doarme, el îi intră beat și minios în odaie strigînd înfiorător: „scoal' să te judec” și e cumplită scena care urmează, cînd cu atîta lașitate palmuește pe logofăt pe furis. . . și apoi înspăimîntat de cele făcute îi zice: „De, Vasilache, cine strică, așa sînt eu iute!” Fantezia escitată de alcool îi făurește în aceeași clipă moartea lui sub pumnii de plumb ai flăcăului și-atunci teama devine mai grozavă: „Așa sînt eu, bre Vasilache, mai iartă și Dumiața”. În aceste cuvinte se oglindește toată josnicia murdăra a omului perdut. Patima beției crescînd îi pregătea prăbușirea morală. Incepuse să aibă halucinații: vedea o mînă neagră asămîntoare cu mîna pe care o simția Dan a D. Vlăhuța pă călcîi, și în mintea-i turburată nu i se aprinse clar decît un gînd: omorîrea lui Vasilache. Dar nu avea destulă voință și e minunată pagina (P. 194 a Dlui G. Bogdan-Duică) în care se arată starea lui sufletească de nehotărîre, care în numărul vergilor de pe covor sau în cărțile de joc caută un imbold care să-l decidă. Ideea fixă îl ciștigă din zi în zi pînă cînd îl supune. Devine unealta acestei idei. Mecanic, fără gînd chibzuit și voință hotărîtă, făptuiește atît omorul cît și sinuciderea lui, care era implicată. Toată psihologia acestei persoane, atît de vie și hotărîtă — poate prea crudă în

realitatea ei — e redată cu cea mai mare economie de analiză sau descriere, numai în câteva acțiuni alese; și această măiestrie a celor câteva trăsături tari și sigure prin care se fixează caracterul, servesc să ridice cu mult meritele nuvelei. Un altul ar fi scris un roman și poate nu ar mai fi păstrat aceeași expresiune vie.

Aceleași scene puține, în care se exteriorizează firea căpitanului, servesc și pentru Coana Frăsinica și pentru logofătul Vasilache. — În Coana Frăsinica apare un caracter nou de femeie, față de Anica lui Bivolaru și preuteasa din Sima Baltag. Deja trupul ei mărunțel o deosebește de celelalte femei zdravene. Deși mărunțică și plăpândă, femeia aceasta e mai tare decât multe orășene zdravene; nu orî care ar fi răbdat chinul ei cu căpitanul. Cînd cite-odată îi venia în gînd: „Doamne, chioară am fost cînd l-am luat pe el!?“ — „sufletul ei de femeie crescut în aspre datini de cînte strămoșiască se scutura repede de asemenea gînduri răzvrătitoare.“ Și cu treburile moșiei tot ea se zbătea căci „să nu fi fost ea, se ducea Galbioara la cărți.“ Noroc că după o vreme aduce Dumnezeu pe logofătul Vasilache, în hărnicia căruia își puse Coana Frăsinica toată nădejdea. Vasilache, feciorul unei familii de arendași ruinate, e și el românul voinic de pînă acum — „putea da piept cu o ceată“ — numai sufletește e mai împlînzit. El se înduioșiază de durerile altora, inima-i încercată de nenorocirile neamului său, dîndu-i puțină de compătimire. El *aude* plînsul unui copil și îl ajută singur, căci pe mama i-a luat-o la treabă, și tot așa cînd mai departe vede o altă ceată de copii o „adiere de milă îi trece prin suflet“ gîndindu-se: „ce necăjiți cresc sărmanii de ei“; aceeași compătimire o va arăta mai tirziu pentru stăpîna sa. Cîtă deosebire este între blîndețea acestuia și sălbăticia vichilului din schița „*la arie*“ a D. Vlahuța (din Clipe de lîniște), totuși critica trece peste aceasta hotărînd că dl Sandu are suflet de vataf sau de bandit. — E firesc ca Coana Frăsinica, care sosită dimineată dela boerul P. Zamfirescu, la care avuse sindrofie și unde își lăsase bărbatul la cărți, după zadarnice încercări de a-l scoate — cînd dă cu ochii de acest flăcău harnic, credincios, care pleacă pînă în ziuă pe moșie, să simtă oare-și-care simpatie pentru el. Cît de deosebite erau chipurile amîndorora în mintea ei și cît de jos i se arăta căpitanul! O clipă frumoasă urmează cînd Frăsinica, chemînd pe logofăt ca să-l trimeată după căpitan, simte necesitatea de a-i arăta mai multă atențiune decât se dă de obicei oricărui servitor și îi dă o dulceată. În aerul odăii e cuprinsă toată blîndețea, tot farmecul unei idile tăcute și nevinovate. Liniștea dulce e însă întreruptă de un contrast puternic: Căpitanul mahmur, supărat de pierderea la carte și ațîțat de vorbele fostului vataf Pompieru care eșindu-i în cale, îi dă a înțelege că logofătul e la cucoană, ajuns acasă în vorba-i aspră și „tăietoare ca un cuțit“ el își arată fără cruțare bănuiala sa. Apoi cînd el mărturisește că iar a pierdut, ea îi răspunde ca nici odată „mai bine te perdeai și tu.“ În acest răspuns se arată deja schimbarea ei. Avea prea viu în minte pe flăcăul harnic, cinstit și bun ca ă mai simtă milă de acest om pierdut. Scribită, simte

o satisfacere de a-i spune vorbe aspre: „trîntor obraznic“... și căpitanul eșit din fire o izbește cu cravașa peste obrazul...

E o idilă blindă, negrăită, închisă în inima fiecăruia, dragostea dintre Frăsinica și Vasilache, care se afirmă pentru înfiia oară mai puternic, atunci cînd Frăsinica bolnavă, deschizînd ochii îl vede pe vataf la capul patului ei. Iar cînd ea se însănătoșează, par'că crește și dragostea. În fiecare zi îi urmăria cu părere de rău plecarea și cu bucurie venirea și această simțire nouă, o făcea să se uite mai adînc în inimă. Să fie dragoste, orî numai „atragera ce o simte un suflet rănit spre cel ce s'a arătat bun cu el?“ Nu știa nici ea, dar în nopțile lungi și triste de iarnă, o chinuia gîndul: „Doamne, oare îl iubesc?“ Cînd însă inima-i, care nu simțise nici odată farmecul dureros al dragostei, slăbia prea mult, atunci simțul femeii neprihănite îi readucea aminte sentința evangelistului: „femeia e datoare ascultare și supunere bărbatului.“ Dar refrenul simțirilor de credință era „arsura de foc a cravașei“ și această amintire umilitoare a femeii cinstite „biciuite cum biciuești un biet dobitoac“ o slăbia. În desnădejde ingenușia în fața icoanei. Dar nici aici nu-i slăbia iubirea, tăria sentimentelor dragostei influențînd atît asupra imaginilor, o făcea să vadă în ochii sfîntului din icoană pe ai lui Vasilache. — Toate sufletele au aceeași simțire, numai intensitatea și forma se schimbă după înălțimea firei. Scena aceasta amintește gîndul lui Cyrano — de E. Rostand — cuprins în versurile:

„L'ai tellement pris pour clarté ta chevelure.

„Que comme lorsqu'on a trop fixé le soleil,

„On voit sur toute chose ensuite un rond vermeil.

„Sur tout, quand j'ai quitté les feux dont tu m'inondes,

„Mon regard ébloui pose des taches blondes!“

Această poezie sufletească înaltă, înăbușită și acordată după inima ființelor mai de rînd, cuprinde atîta farmec! (Să nu se ia comparația în senzul Manasie-Shylock.)

Venia primăvara și reînvierea naturii aprinde în om un dor puternic și neînțeles de viața, care se înalță în omul tinăr la sentimentul de dragoste. Logofătului „îi venia să deschiză brațele și să strîngă în ele o făptură iubită,“ și de multe ori pofta aceasta îl stăpîna atît de mult, încît ar fi strîns în brațe „aerul ce nu se poate strînge“. Dar visul iubirii lui nu se ridica nici odată pînă la stăpînă, se temea singur numai să gîndiască așa ceva: de aceia nu se spune nicăiri dacă și el o iubia sau nu; ci numai un sentiment de adorare, de venerație se simte în purtarea lui. Așa în ziua aceia cînd aduce Frăsinică cepșoarele de viorele culese de pe lan. — În aerul înviorător al primăverii trebuia să izbucniască și dragostea Frăsinicăi care chinuise atîta timp. Scena dela cîmp, cînd amîndoi culeau viorele, e una din cele mai frumoase prin ființa analizei psihologice și pătrunderea observației. Cît suferă sărmana Frăsinică în lupta cu forțe egale dintre cînte și dragoste!... „Cît de greu se smulg uneori viorelele din pămînt!“ Tot așa de greu îi era să-și prefacă în vorbă dragostea inimei. „Dar sufletul ei curat, oropsit s'a rupt de zaporul îngrozitor al desnădejdei“ și atunci în lacrimi dureroase își sting

focul. Cinstea acestor două ființe legate în dragoste sfântă, se arată mai curată atunci cînd ea, scăpînd din minile căpitanului întăritat de beție, se duce să ceară ajutor logofătului, care însă nu o oprește la el, ci sub apărarea lui o aduce înapoi la bărbatul ei. Inima curată a slugei ridică pe slugă de-asupra stăpînului. De obicei, un tip de om prea cum se cade, a cărui viață se scurge după carte, e anost. — Antonio din Don Juan și cîți alții — pe cînd aici în condițiile în care e pus devine eroi — Vasilache moare împușcat de boer și Frăsinica rămîne să plîngă nenorocirea ei.

Din același fond de induioșare sufletească se naște și „Dezertorul“, o schiță în care se redă suferința unui soldat, care a primit slovă de acasă că ibovnica i-a fugit. Efectul acestei schițe e scos dintr-o măiastră punere 'n contrast a armatei — mașină mare fără sentimente în care unul nu însemnează nimic — cu mărirea durerii unui om. Proza celei dintîi întărește poezia omului rămas singur... pe care nuvelistul îl și scoate dela început deoparte: „Erau toți veseli și soldați și gradați, numai bietul Florea Cazacu, mergea 'mai la o parte ținînd o potecută ce șerpuia pe marginea drumului.“ În aceste rînduri descriptive se arată par'că toată suferința lui Cazacu care îl despărția de masa tovarășilor săi. Un șir de tablouri de toamnă din cele mai frumoase, legate cu starea sufletească a lui Cazacu, întăresc și cresc expresiunea istorisirii. „Vîntul de toamnă plîngea“, uneori avea „vîjiituri care semănau a suspine“ și „toată firea plîngea cu el.“ Pe seară, cînd omului înstrăinat dorurile de acasă îi năvălesc mai cumplit în suflet, pe cîmpul larg care amintește de libertate, îi vine Cazacului gîndul să plece. Fără a mai auzi semnalul „adunării“, el merge prin porumbiște, împedecîndu-se de mușuroaie, se tot duce într'acolo unde îl trage dorul.

În toate nuvelele volumului „În urma plugului“ nu se întrupează românul tipic — după cum cu drept cuvînt relevază și D. Pușcariu. Ci firea omenească peste deosebiri de neam, cu trăsături mari sufletești au interesat pe scriitor; spiritul însă și forma redării sînt curat românești. Sentimente ca dragostea pămîntului își găsesc idealizarea în acest volum cu atîta tărie, cu atîta sinceritate, încît în exclamațiunile personajilor se simte deseori însuși sentimentul nuvelistului: „Ah! cît mi-a plăcut mie cîmpul și viața de plugar!“ (Murgu).

Începînd cu primele tablouri din Sima Baltag în care se exprimă tocmai legătura sfîntă a românului cu pămîntul, această simțire pentru ogor, se continuă în celelalte nuvele cu însuflețirea naturei după inima omenească și care culminează în patima pentru malul Dunărei și baltă. Pentru D. Sandu balta are același farmec pe care stepa îl are pentru Gorki. Din această iubire și pătrundere în viața firei se nasc descrierile minunate, care prin siguranța, economia și vioiciunea trăsăturilor se încheagă în forme hotărîte devenind tablouri. D. Sandu se apropie în felul de a-și urmări privirea, în plăcerea de a reda curat ce vede ochiul, precum și 'n tăria culorilor, de Pierre Loti, desigur în marginele românești și

cu deosebirea că-i lipsește potopul de epitete și pompa stilului acestuia din urmă. Totuși, reducerea expresiunii are o putere mare de sugestiune. E același impresiune pe care o ai în fața unei schițe; urmîrind fiecare linie creiezi par'că singur. În schema gîndirii său felului de a vedea a artistului pe care o dă schița, se păstrează mai multă viață decît în tabloul desăvîrșit și satisfacerea e par'că mai deplină cînd poți urmări impresiunea artistului de la origină așa cum a fost prinsă prima oară. Același efect vii îl fac și descrierile D. Sandu. Citindu-l îți vine 'n minte stilul din nuvela „Păcat“ a D. Caragiale.

Tablourile curat vizuale, de pildă cîmpul cu plugarul din „Sima Baltag“, ostrovul pe arșița din „Nița Mîndrea“, Dunărea cu sloiurile desprinse din „O dragoste“, privilegiu de toamnă din „Dezertorul“, secerișul din „Fără noroc“ etc. alterinează cu descrierea naturei puse 'n legătură cu stările sufletești. Așa toamna din „Dezertorul“ unde întreaga fire plînge durerea inimei lui, sau în Sima Baltag noaptea cînd frica preutesei, eșită să înlîniască pe Sima, schimbă orice mișcare în zgomot sinistru ori de spaimă, dar unde și dorul inimei își găsește reazăm în mirosul „salcimilor încărcăți de dorințe pătimase“ care o ațîta mai tare, sau frumoasa descriere de interior din „Fără noroc“, unde în aerul liniștit al odăii scaldate în pulbere aurie se exprimă dragostea dulce și mută din inimă stăpînei și a slugei etc.

E un ritm în stilul frumos care povestește atîta poezie cîmpenească. Ritm e și 'n redarea stărilor sufletești ale ființelor aprige, iuțindu-se în fuga turbata din Sima sau Mîndrea, scurtîndu-se în respirația repede a luptei — în acțiunea din urmă a Murgului păstrînd un tempo cam prea încet. — Plin de vioiciune, săltăreț, înviorător îngîna veseliea tînără a flăcăilor și fetelor de „la clacă“, potolindu-și mișcarea în para sufletului, pînă la o încetinală lină și blindă a „Sposedeniei“ bătrînești.

Cartea D. Sandu cu seninul curat, cu sănătatea înviorătoare, cu aerul românesc de care e îmbibată, se impune printre scrierile cele mai alese ale timpului din urmă. E atîta simțire artistică în cuprinsul și forma nuvelor din acest volum, încît — cu toată îndărătnicia unor critici care resping tot ce nu încapă în strîmtenia teoriilor lor despre artă — dorim ca D. Sandu, lărgindu-și cîmpul de activitate, să ne satisfacă nădejdea pe care cu încredere am pus-o în acest volum, de a capăta în viitor scrieri dintre cele mai bune ce au fost vre-odată încheiate în limba românească.

Berlin 1906.

Marin Simionescu-Rimniceanu.

Amintirile căprarului Gheorghită.

de Mihail Sadoveanu.

Galeria figurilor din scrierile dlui Sadoveanu e foarte îmbelșugată. Țărani de astăzi, în traiul lor la sate sau la orașe — ca muncitori la vreo fabrică, țărani din vremile de demult; boieri din vechime în liniște sau în războaie cumplete; preoți, învățători, mahalagii, funcționari de acum cîteva decenii, și în sfîrșit nedomolitele aventuri ale soldaților români din războiul pentru nea-

tiinare. Acestora li se adaugă acum o descriere amănunțită a vieții soldaților în timp de pace.

În unele povestiri ale sale de mai înainte dl Sadoveanu a lăsat să se strecoare câte-o rază, ca să lumineze întunerecul „tartarului” dela armată. Petrea Străinul *aici* și-a prapădit tinerețele, Negrea din „Floare ofilită” *aici* și-a schimbat cumpătul înstit de acasă cu desfrinarea, care-i va otrăvi pe urmă multe clipe ale vieții familiare. Noi știam, că acest „căprar Gheorghită”, cind își va pune pe hirtie întâmplările din oaste, va spune, că „a suferit mult și a văzut triste lucruri în cazarmă”. Decînd a intrat în companie la Noemvrie, cu recruții permanenți, și pînă i-au cîntat rezerva, în tovărășia altor flăcăi de *ai noștri*, viața, care nu s’a scurs fără întâmplări, felul necunoscut pînă atunci de traiu, aceea limbă cu „înflorituri și cu tilcuri” pe care n’o bănuiau noli sosiți, vibrarea deosebită a altor suflete, nu s’a putut să nu impresioneze adînc talentul acestui scriitor. Pentru aceea dl Sadoveanu, cind și-a așternut pe hirtie amintirile din oaste, nu a păstrat numai pentru viitorime o clipă a vieții junimii neamului nostru dintr’un timp oarecare, ci a creat și o adevărată operă de artă.

Căci după citirea volumului știu hotărît cum se face armata: La început toți se poartă îngăduitor cu recruții ca să se deprindă și să-și mai uite de-acasă. Mai apoi se înăsprește teoria, se înăsprește și instrucția. Sudălmii, pumni, palme, ca să se pătrundă toți de „adevărul simț militar”. Și — de cele mai multe ori — bătăile nu vin din porniri răutăcioase. „Căprarul bate fără răutate pe drept și pe nedrept, fiindcă-i căprar și se teme de pedeapsă, nu fiindcă-i rău.” Cînd se apropie vre-o inspecție, toată lumea lucrează înfrigurată, trece inspecția — viața curge lină, toată lumea cascade și e mulțumită. Cu sosirea primăverii ostașii ies la cîmp, fac marșuri oboșitoare de noapte. Tot primăvara se concentrează și dorobanții cu schimbul, cari au să îndure mai multe nevoi în cazarmă decît sub zidurile Plevnei. După aceea manevrele, la țară, prin locuri cunoscute, prin locuri dragi, și întoarcerea la corp. Celor mai bătrîni, capului miliției, li se sună rezerva și deștele pleacă, uind toate și iertînd pe toți, acasă.

Dar cite evenimente pînă atunci! Cîte chipuri, cari îți rămîn neșterse în suflet o viață întreagă! Iată ici sergentul-maior Anton, „tatăl vostru, mă”, asupra căruia cad toate însărcinările. El le știe duce la bun sfîrșit: le încredințează căprarilor, și apoi se trage spre cantina domnului Mendel, unde este un vin ca acela, și povestește despre o campanie contra lăcustelor în Dobrogea, „77—78”. Colecia sergentul Florescu: „strîmb și slab ca o coromislă, cu gîtul lung, cu fața osoasă în care doi ochi răi își sfredeliseră două găuri adînci”. Mugește în continuu și are o slăbiciune mare pentru lamura bucatelor. De citeori se imparte *suplimentul* își alege fruntea. Năvalnic, bate rău pe bieții flăcăi. Mai ales pe Lăzăroi, o fire moale și firzie, zugrăvită cu multă simpatie, și care îți evocă uneori pe Ion din „Năpasta” dlui Caragiale. Apoi Dănilă, acest tip de adevărat păcălic, isteț și caraghios cite odată. Și alții, și alții.

Felul cum se grupează întâmplările din aceste „amintiri” e acela din „Crișma lui Moș-Precu”. Și se vor afla de sigur de aceea, cari nu înțeleg sau nu vreau să înțeleagă într-o lucrare artistică viața și așa, cum este de fapt și vor căuta — „cu gura plină de teorii, dragă Doamne” — să scadă valoarea acestei cărți prin vre-o pretinsă lipsă de unitate, prin aceea, că nu se consacră nici o persoană de eroi în „nuvelă” (dl P. V. Haneș a făcut și posna aceasta), sau te miri prin ce alte defecte de concepție de tehnică. Aceștia vor trece cu vederea unele scene dramatice zguduitoare ca aceea cu „cîțiva pumni”, altele de o mare putere înduioșitoare ca sfîrșitul „unor întâmplări”. Aceștia nu vor ținea seamă de multele scrieri frumoase, nici de muzicalitatea limbii, nici de fixarea precisă a unor persoane cu contururi

lămurite. Nu, ci se vor opri unii la greșelile imaginare înșirate mai sus, alții la păcate mai mici, de cari — firește — are și cartea cea mai recentă a dlui Sadoveanu. Întortochiarea unor cuvinte — multe, — procedeu învechit și prea des usitat, repetirea stăruitoare a unor fraze, cari par a-și da aerul de leitmotive chiar și monotonia vre-unui capitol, toate acestea nu ne pot face să ne perdem încrederea în avîntul cuceririlor al acestui povestitor.

Înainte de a-i cînta rezerva, compania din care făcea parte căprarul Gheorghită a plecat în gardă la Tirgu-Ocnei să păziască ocnașii. O nouă viață, fără asprimile celei din cazarmă, fără zgomotul ei, cu destule lucruri interesante, cu știri despre ocnă și despre osîndiți, cu aceeași gradați, dar și cu o figură nouă: căpitaneasa Adelaida, a cărei amintire rămîne ca urma unei arătări luminoase în mintea cititorului. Puternică e aici descrierea ocnii, în care „trăiau la întunericul rînit numai de facile, ocnașii, se tirau ca fiarele prin răceală, prin umezeală, înghîțiau praf de sare, își lăsa ciolanele pe stîncă, mincau mai rău decît cîinii; chinuiți, zdrobiți se tirau ca vermi spre o rază strecurată ca un fulger de sus spre nemernicia lor; nici mirosul bunului pămînt, nici zvonul văzduhului, freamătul verdeții, nimic n’ajungea pînă la ei; într’un mormint trăiau! Și din cînd în cînd, dela biserica lor săpată în stîncă de sare, viața adînc clopotele, ca pentru morți, chemîndu-i la amărăciunea rugăciunilor, de multeori chemîndu-i la odihna înghițată a sîcriului. Și ’n vorba lor adîncă auziam, din ce în ce mai pierdute, bătăile ciocanelor răsunînd, hăuind în peșteri negre, ca pînă ’n măruntalele pămîntului; și de acolo, din depărtări nemăsurate, par’ că veniau acele suflări tremurate, acele freamăte, în care se zbăteau, ca fluturi pe moarte, luminile violete ale becurilor electrice”...

Poate ar fi interesant să se discute — avînd ca material de informație scrierile cu subiecte din viața militară — afirmația, că în oaste „par’că am trăit într-o țară străină și m’am întors, cu mulți alții, neschimbat, acasă”, dacă ar intra în cadrul unei cronici scurte.

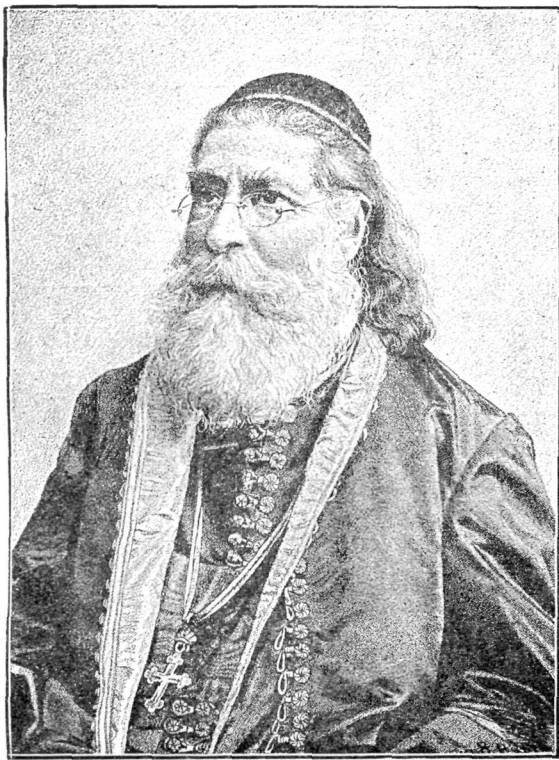
Domnul Sadoveanu încheie așa: „Dintre cele ce am văzut, spun și eu altora”... și spune curat, frumos, în graiul părinților săi, cu dragoste pentru cei cu cari a trăit cităva vreme în bine și în rău. Noi să fim bucu-roși, că după cărțile dlui Coșbuc, Zamfirescu, după aceea nuvelă minunată „Buruiana” a necunoscutului S.O.V. (în „Convorbiri Literare din 1899”), ne-a venit cartea aceasta *unică*, ca solie bună despre talentul celui ce a scris-o.

Ion Paltin.

CRONICĂ.

Nicolae Popea. P. S. S. Episcopul diecesei Caransebeș s’a născut în 17 Februarie 1826 în Satulung (Hosszu falu) comitatul Brașovului. Părinții săi au fost Neagoe Popea, paroch ortodox român și Voica născută Verza-Popovicu, ambii din Satulung. (În sintul botez a primit numele tatălui său „Neagoe”, dară încă în decursul prunciei s’a fost îndatinat a fi numit Nicolae).

Școalele normale și gramaticale pînă la poezie, dela anul 1833 pînă la 1840, le-a absolvat în Brașov, iară în 1841 și 1842 a studiat poezia și anul prim de filozofie în Blaj, apoi dela 1843 pînă la 1846 incluzive a studiat anul al doilea de filozofie și drepturile la liceul din Cluj; după aceea a mers la Viena unde a studiat pînă în 1848 teologia la universitatea de acolo. Aci în Viena l-au aflat tulburările anului 1848, și tot aici a făcut cunoștința multor tineri, mai tirziu bărbați însemnați ai României, cari se întorceau din Paris.

NICOLAE POPEA.

După terminarea studiilor, 1849 și 1850, a fost practicant la guvernul țării în Sibiiu, în 1850—1852 ca conțepist la pretura din Deva, iară în anii 1852—1856 ca actuar și adjunct la pretura și judecătoria din Șomcuta-mare (Nagysomkut).

În 1856, după moartea secretariului consistorial, Dr. Grigorie Pantazzi, marele mitropolit Andreiș, atunci Episcop al Transilvaniei, l-a chemat în serviciul bisericeș.

În acelaș an, 1856, marele Andreiș, la Bunavestire, în biserica din suburbiul Iosefin, l-a tuns întru monach cu numele „Nicolae“.

Pe lângă postul de secretariu, în acelaș timp a mai funcționat ca profesor de teologie, administrator protopresbiter al tractului Nocrichiului, asesor consistorial pînă la anul 1870. În acest an, 1870, în sinodul arhiepiscopesc, cînd se organizase consistoriul pe bazele statutului organic, fericitul arhiepiscop și mitropolit Andreiș baron de Șaguna îl numi vicariu arhiepiscopesc, iară în 1871 îl hiotesi întru archimandrit. Ca vicariu arhiepiscopesc, a condus archidieceasa Transilvaniei în două rînduri, adecă după răposarea fericitului mitropolit Andreiș baron de Șaguna, și după trecerea mitropolitului Procopiu Ivașcovicu la scaunul mitropolitan sîrbesc în Carloveș.

În 27 Martie 1889 a fost ales, în 20 Maiu a fost înțărît, și în 11 Iunie 1889 a fost chirotonit de Episcop al dieceșei Caransebeșului, iar în 2 Iulie 1889 a avut loc întronisarea.

Încă de cînd era student se ocupa de literatura română. În 1846, împreună cu A. Papiu Ilarian, a înfiin-

țat și redactat o foiță săptămînală manuscrisă „Aurora“, sau „Zorile“ a juriștilor români din Cluj, cea dintîi încercare română de felul acesta. În acelaș timp, împreună cu Papiu, a făcut școală cu studenții români pentru a-i introduce mai bine în limba română, și-au înființat societatea literară a tinerilor studenți, prima societate literară de asemenea natură. Cît a stat pe lângă Andreiș baron de Șaguna a lucrat împreună cu acesta actele cele mai însemnate, chiar și la statutul organic, de aceea cu drept cuvînt se și numește „mina dreaptă a lui Șaguna“. A însoțit pe fericitul mitropolit în diferite călătorii. În 1863—1865 a fost deputat în senatul imperial, precum și în dieta transilvană din Sibiiu. Este unul dintre inițiatorii și fondatorii Asociațiunii transilvane. A fost președintele comitetului național-român din Transilvania, iară în anul 1881 a convocat adunarea saș conferința națională, pe care a prezidat-o și în care a fost ales președinte al comitetului național din Ungaria și Transilvania. Este membru ordinar al Academiei române; membru fondator al societății pentru crearea unui fond de teatru român; al reuniunii române agro-nomice din comitatul Sibiului; al reuniunii învățătorilor din diecesa Caransebeșului etc.

Pe lângă toată ocupațiunea grea și multilaterală a știut să folosiască timpul așa, încît să poată fi activ și pe teren literar. „Vechia metropolie“, „Biografia lui Șaguna“, „Memorialul“ și alte lucrări sînt roadele muncii sale.

Pentru meritele sale cîștigate pe terenul literar, Academia Română din București l-a ales în anul 1899 de membru ordinar, iar în primăvara anului 1900 și-a ținut vorbirea de recepțiune în prezența și sub președinția Majestății Sale Carol.

Luna trecută Prea Sf. Sa a împlinit venerabila vîrstă de 80 ani și și-a serbat jubileul de 50 ani ai preoției.

Festivalul damelor române din Lugoj 11 24 Febr. 1906.

Festival! Vorbă nouă la noi. Larousse zice că e „o serbare muzicală“, raportorul „Iota“ al Drapelului înțelege sub festival ceea ce ar fi exprimat Cipariu cu „Producțiune oratorică-cantativă-muzicală-teatrală, urmată de dans.“

E un bun material pentru o înfiorată luptă de condeiu între filologii și nefilologii angajați la discuția „Tablei dela Lugoj“.

După vorba lui Larousse, am așteptat, după ridicarea cortinei, zbuciumul de fanfare, — cam cași în actul II din Tannhäuser (Lupta cîntăreților în Wartburg) — sau un cor puternic să intoneze un imn de mîrire pentru signalarea aceluî eveniment că a reînviat, cași paserea Phönix, reuniunea damelor române din Lugoj. — Un discurs al dlui V. Braniște, despre caritate, a înlocuit armonia tonurilor la cari eram pregătit. A vorbit cuminte și frumos. Discursul e reprodus în Nrul 20 al „Drapelului“.

Concertul cu piesa teatrală, ce a urmat, a fost la o înălțime îmbucurătoare.

Di Dr. Florescu a cîntat romanța „Dormi în pace“,

cu cunoscuta-î voce simpatică.

Dșoara Riți Radu a executat a 3-a rapsodie română de Lubicz, cu eleganță, biruind cele mai grele pasaje cu ușurință.

D-na Lucia Barbu ne-a cîntat „Muzica prohibita“ de Gastelton, și deja celebra cîntare populară „Spune-mi mindro adevărat“ de dl Tib. Brediceanu, care și-a făcut în scurtă vreme apariția în mai multe concerte, și a fost punctul de culminație la serata etnografică dela serbările Asociațiunii, — dar și la festivalul nostru. Vocea caldă, duioasă a d-nei Barbu a entusiasmat auditorul, încît a repetat compoziția dlui Brediceanu, cu un text scris de bine apreciața noastră poetă d-na Maria Popovici.

Acompaniamentul d-nei V. Braniște a fost, ca de obicei, artistic.

Punctul din urmă al programului a fost o comedie într'un act, franceză, însă fără spirit, — păcat de oste-neala traducătorului. „Un trandafir în livrea“.

Puterile noastre cele mai bune, ca d-na Alexandrina Vălean și dl I. Harambașa, — pe care i-am văzut și în alte rînduri jucînd la nivelul actorilor de profesiune, — și-au dat toată silința prin jocul lor, corect și inteligent, să neteziască defectele piesei. Jocul lor a plăcut, nu însă și piesa, care-î un conglomerat de situațiuni imposibile, fără humor sănătos și care te lasă nici rece nici cald.

Di Manea, dșoara Popovici și dl Girda, — cel dintîi în rol principal, — s'au achitat asemenea la perfecție de însărcinarea grea de a juca într'o piesă proastă.

Lia-Lia.

Redacția și Administrația:

IV., Strada Molnar, Nr. 10.

Redactor: OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ALBUMUL DE CUSĂTURI ȘI ȚESĂTURI

AL

Dșoarei **MINERVA COSMA**

Se găsește de vinzare la institutul nostru.

Prețul 16 Cor. și 72 bani porto.

În atențiunea damelor

recomandăm, pentru sezonul de primăvară, **prăvălia de corsete GYOVAY VILMA**, care în cercurile cele mai largi se bucură de un nume bun. Aici se găsesc și se află totdeauna în depozit corsete reform, croitură franceză, de o comoditate rară. La comande din provincie mai e lipsă de măsura taliei, a pieptului și a șelelor precum și de lungimea totală a corsetului. Aceasta se poate măsura peste o haină potrivită întru toate, fără a subtrage ceva din lungime. După măsură, gătește cele

mai moderne și elegante corsete, dela 8 fl. în sus

GYOVAY VILMA

BUDAPEST, IV. EGYETEM-UTCZA 9 SZ.

Corsete se reparaază și curățesc eftin.

FONDATA LA 1885.

„ARDELEANA“

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII.

Sediul **ORĂȘTIE [Szászváros]** casele proprii.

Capital social: 500,000 cor.

Fonduri: 400,000 cor.

Starea depunerilor: peste . 2,600,000 cor.

Primește: Depunerî spre fructificare, dela particularî cu $4\frac{1}{2}\%$

Darea de venit după interese o plătește institutul separat.

Depunerî și ridicări făcute **prin poștă** se efectuează cu **întoarcerea poștei**.

FONDATA LA 1885.